Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 4 (1759) ГОД XXXV БЕЛАСТОК, 28 СТУДЗЕНЯ 1990 г. ЦАНА 600 зл.

У ЧЫМ СПРАВА?

(яшчэ пра канфлікт у Гайнаўцы)

У публікацыях „Справа Мікалая Бушко ці наша справа?“ і „Дэмакратыя па-гайнаўску“ („Ніва“, 3 снежня і 10 снежня 1989) я паспрабаваў прадставіць акалічнасці ўзнікнення і разгортванне пратэсту групы працаўнікоў Гайнаўскага дома культуры (згуртаваных у „Салідарнасці“) супроць дырэктара Мікалая Бушко. Канфлікт гэты набыў вядомасць ва ўсёй Польшчы, дзякуючы публікацыям пра яго ў газетах агульнакраёвага абсягу („Gazeta Wyborcza“, „Rzeczpospolita“) і таксама дзякуючы візіту пані міністр Ізабелы Цывінскай у Гайнаўцы. Гэтым візітам я і закончыў разгляд падзей у ГДК, якія разгортваліся вакол канфлікту ў лістападзе. Уражанне ў мяне было такое, што неўзабаве ўсё палагодзіцца і закончыцца самым культурным чынам, як і належыць працаўнікам культурнай установы. Аказваецца, дарэмнае спадзяванне. Тое, што адбылося пасля, перасягнула далёка за межы маіх спадзяванняў наконт самых нечаканых ходаў ва ўсёй гэтай справе. Гэта ўжо не сенсацыя, гэта — жах.

5 снежня начальнік горада Гайнаўкі, пані Я. Рудзінская-Патэюк сустрэлася з усімі працаўнікамі ГДК, каб прадставіць сваё вырашэнне канфлікту пасля разгляду вынікаў працы спецыяльнай камісіі, якая даследавала закіды супроць М. Бушко (камісія працавала больш тыдня). Як і належала спадзявацца, камісія не пацвердзіла закідаў у дэспатызме дырэктара, у псіхічным здзекванні над працаўнікамі, у глумленні над членамі „Салідарнасці“ і гэтак далей. Камісія сцвердзіла, што кадравыя змены ў ГДК былі, фактычна, вялікія і часам працу пакідалі карысныя і патрэбныя працаўнікі. Камісія сцвердзіла таксама, што кантакты паміж дырэктарам і працаўнікамі мелі даволі фармальны характар і што гэта стварала нядобрую атмасферу ў працы. Былі таксама адзначаны некаторыя занядбанні ў вядзенні персанальных актаў працаўнікоў. За гэта дырэктар Бушко атрымаў службовую вымову.

Рашэнні начальніка горада: ліквідаваць усе занядбанні і прабелы ў персанальных справах працаўнікоў, апрацаваць план арганізацыйнай структуры ГДК і спосаб кіравання установай, прадоўжыць дагавор аб працы з адной з працаўніц (З. Якуць), стварыць пасаду намесніка дырэктара ГДК і прыняць на яе асобу, якую будуць акцэптаваць працаўнікі.

І вось вакол гэтага апошняга вырашэння пачалася вялікая куламеса. Дырэктар Бушко заявіў, што ён не мае нічога суп-

(Працяг на стар. 2)

ЗІМОВАЯ ІМПРЭСІЯ. Фота Я. Целушэцкага.

НЕКАЛЬКІ СЛОЎ ПРА „ГРАМАДУ“

Чытаючы „Ніву“, можна заўважыць, што ідэя „Грамады“ дарагая многім, не толькі мне. А паколькі яе ў нас памятаюць, мне хацелася б сказаць яшчэ некалькі слоў. І на пачатку не столькі пра „Грамаду“, колькі пра тую легенду, што склалася вакол яе. А легенда, нярэдка непраўдзівая, калі яе паўтараць досыць часта, выяўляе свой зусім не легендарны бок. У адносінах да грамадаўскага руху 20-ых гадоў гаварылася — пісалася, што яе арганізавала і ёю кіравала КПЗБ. Гаварылася не ў паліцэйскіх дакументах, але былымі кіраўнікамі КПЗБ, і ўжо амаль да апошняга часу паўтаралася многімі гора-гісторыкамі, якія „даказвалі“, што „Грамада“ была трансмісіяй або прыбудовай Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі. Нічога сабе — прыбудова! У ёй было сто (а можа і болей) тысяч членаў, а ў КПЗБ — толькі 3-5 тысяч.

Дзеячы „Грамады“ актыўна дзейнічалі ў беларускім асяроддзі ў Польшчы шмат гадоў да стварэння КПЗБ. Афіцыяльна арганізавалі яе пад канец 1923 — на пачатку 1924 года. А грамадаўцы дзейнічалі ўжо ад 1918, і не забываймa таксама, што сярод іх былі старыя актывісты перыяду „Нашай нівы“. У 1918 годзе многа дзеецца: беларусы ствараюць Беларускае навуковае таварыства, Беларускі музей, гімназію ў Вільні, а Браніслаў Тарашкевіч выдае навуковую граматыку для школ. У першыя гады незалежнай Польшчы сярод беларусаў развіваецца шырокі кааператыўны рух, а ў кіраўніцтве гэтага руху дзейнічаў Пётр Мятла, будучы пасол у Сейм і выдатны дзеяч „Грамады“. У 1919 годзе той жа Б. Тарашкевіч быў выбраны старшынёю арганізацыі, якая называлася „Цэнтральная беларуская рада Віленшчыны і Гродзеншчыны“. У 1920 г. у Вільні ўжо выдаваліся беларускія газеты (між іншым і „Наша ніва“), а для дзетак кніжачкі Гарэцкага і яго жонкі. Той жа Гарэцкі друкуе ў Вільні „Гісторыю беларускай літаратуры“. Рак-Міхайлоўскі рыхтуе кадры настаўнікаў. У Вільні дзейнічае пастаянны беларускі камітэт, дзейнічаюць школы і гэтак далей.

Значыць, быў беларускі актыў. І вядома, у якім напрамку ён вёў сваю дзейнасць. У 1922 годзе праводзілася сярод беларусаў Польшчы вялікая падрыхтоўка да выбараў у Сейм.

На шчасце, кіраўніцтва ЦК КПП, якое з надзеяй глядзела на рэвалюцыйную дзейнасць нацыянальных меншасцяў, не вяло барацьбы з імі, не перашкаджала галасаванню на 16 нумар. Затым пачаў дзейнічаць Беларускі клуб і разгарнулася масавая дзейнасць сярод сялянства ды інтэлігенцыі.

Дык вось як сказала мне адна жанчына, член сакратарыяту „Грамады“: „У „Грамаду“ камуністы прыйшлі на гатовенькае“. Святая праўда!

Як здарылася, што грамадаўцы ў 1926 г. дзейнічалі разам з членамі КПЗБ, — доўга апавядаць. Ва ўсякім выпадку, „Грамада“ ніколі не была ёй падпарадкавана. Многа ёсць на гэта доказаў. Напрыклад, пад канец 1925 года кіраўнікі КПЗБ, якім вельмі былі патрэбны кантакты з сялянскімі масамі, па-

(Працяг на стар. 3)

НА мяжы

ВЯЧОРКІ

З глыбокіх слаёў сваёй памяці дабываю сёння ўспамін аб цікавым вясковым звычаі, які называўся вячоркамі. У чым сутнасць гэтага, мабыць, вельмі старога ў нашым краі звычаю?

У доўгія асеннія і зімовыя вечары мужчыны, жанчыны, а таксама і дзяўчаты, асобна збіраліся ў нейкай хаце і, прынамсі, да першай, другой гадзіны ночы вялі калектыўнае бытаванне. Мужчыны, як правіла, займаліся толькі размовамі. Слухалі ўспаміны аб розных незвычайных гісторыях і прыгодах. Нярэдка апавядалі казкі. Іншы характар мелі вячоркі для жанчын або для дзяўчат. Як адны, так і другія збіраліся гурбою ў адной з хат, прынёсшы свае калаўроты. На гэтых калаўротках пралі лён на кужаль, воўну на дываны, саяны, світкі, пакулле на радзюжкі або верхнюю вопратку, вал на машкі або палавікі. Мабыць, галоўная прычына вячорак заключалася ў адвечнай цязе чалавека да чалавека. Другарадная, але таксама важная прычына мела эканамічны характар. Сяляне не мелі грошай на газу. Многія свае хаты асвятлялі пры дапамозе лучыны, доўгіх дранак або капцілак. Газавую, а па-сутнасці, нафтавую лямпу запальвалі рэдка. Лічылі, што не аплачваецца запальваць лямпу для адной гаспадыні або толькі для гаспадыні і яе дачок. І вось таму збіраліся чаргова ў паасобных хатах па дзесяць-дванаццаць жанчын або дзяўчат. Тады ўжо аплачвалася запаліць лямпу, бо свяціла яна не адной, але вялікай групе сабраных.

У Бандарах звычай вячорак моцна яшчэ квітнеў у час акупацыі і ў першыя пасляваенныя гады. Мне асабліва моцна запаміталіся мужчынскія вячоркі, а яшчэ мацней — дзявочыя.

Дзявочыя вячоркі пачыналіся ў нас так званай шароўкай. Шароўка сваю назву заўдзячвае шэраму зімняму змярканню. Калі толькі пачынала змяркацца, дзяўчаты бралі калаўроты і ішлі ў выбраную хату. У гэтым часе гаспадароў не было дома. Маці і бацька кармілі свіней, курэй, кароў і коней. У хату, прызначаную на вячоркі, паспешна збіраліся хлопцы. Як хлопцы, так і дзяўчаты стараліся выкарыстаць хвіліны адноснай свабоды, якую давала непрысутнасць старэйшых. У гэты час лямпа яшчэ не гарэла і ў хаце панаваў густы змрок. Вось у гэтым змроку і пачыналіся сваволі, якія заключаліся ў тым, што хлопцы досыць бесцырымонна браліся за дзяўчат, хапаючы іх за дазволеныя і недазволеныя часткі цела. Некаторыя з хлопцаў выразна перабіралі меру, і таму з куткоў даляталі абураныя галасы дзяўчат: „Пусці, бессаромнік!" „Куды лезеш, парасё!" „Забяры лапы, бо дам па мордзе!" „Зараз дам па зубах, то перастанеш!" Хлопцаў аднак цяжка было збіць з абранага шляху, і таму валтузня працягвалася доўга. Здаралася, што моцна атакаваная дзяўчына вырывалася з абдымкаў энергічнага кавалера і выбягала ў кухню, дзе перад печкай сядзелі дзеці. Нярэдка гэтыя дзяўчаты мелі расшпіленыя блузкі або павернутыя задам наперад спадніцы. Выбегшы з моцна чырвонымі тварамі і агледзеўшы сваю вопратку, з роспачу крычалі: „Ну і свіння, мне блузку разарваў!" „Але ж нахабны, гузікі мне павырываў!" „Каб ён здох, ліфчык мне абарваў!"

Хутка аднак даводзілі сябе да парадку і наогул зноў падаваліся туды, адкуль даходзілі крыкі, уздыхі, шэпты. Калі толькі паўлялася ў хаце гаспадыня або гаспадар, канчалася шароўка і пачыналіся вячоркі. Запальвалі лямпу. Вешалі яе па сярэдзіне хаты так, каб доступ да свята быў аднолькавы. Дзяўчаты рассядаліся, пускалі ў ход калаўроткі, і пачыналася шматгадзінная праца. Праўда, многія хлопцы вялі дэструкцыйную дзейнасць: скідалі шнуры з колаў, знімалі цыганкі, адкручвалі рэгулятары ў калаўротках. Настрой аднак стабілізаваўся і дзяўчаты пачыналі спяваць песні. Спачатку ціха, плаўна, а пасля з усё большым пачуццём. Твары румяніліся і прыгажэлі. Глыбокай ноччу вельмі часта пераходзілі да казак. Казкі ў нас найчасцей расказвалі не дзяўчаты, але хлопцы. Апавядальнікі выразна любаваліся моцным словам, не раз нават ад імя казачных герояў ругаліся, моцна згушчалі фарбы ў тых момантах, у якіх выступалі розныя жахі і страхі. Эфект быў такі, што калі трэба было разыходзіцца, дык дзяўчаты баяліся ісці дамоў. Здаралася, што некаторых з іх праводзіў гаспадар або гаспадыня.

Я быў у тыя часы хлапчуком і актыўнага ўдзелу ў шароўках не браў, адная на вячорках прысутнічаў. І, вяртаючыся дадому, каб не паказаць, што баюся, галасна свістаў. Найстрашней было ў сенях сваёй хаты, бо здавалася, што з падстрэшша скочыць на галаву пакойнік або чорт.

І вось сёння, калі ўспамінаю тыя далёкія часы, маё сэрца залівае цёплая хваля свойскасці.

Алесь Барскі

У ЧЫМ СПРАВА?

(Працяг са стар. 1)

роць пасады намесніка, паколькі і статут ГДК, зацверджаны ў пачатку 1987 года, яе прадбачвае. Аднак просіць часу, каб задумацца над выбарам адпаведнай кандыдатуры, бо пакуль што адпаведнай асобы не бачыць. Прадстаўнікі забастовачнага камітэта заявілі, што яны такую асобу бачаць: якраз адпаведным намеснікам будзе Эва Коркус, старшыня „Салідарнасці" ў ГДК і галоўная завадатарка пратэсту супроць М. Бушко. І тады, як ні дзіўна, першы раз у гэтым канфлікце падалі голас працаўнікі, якія не баставалі і ўвесь гэты час, можна сказаць, адкрыта ў пратэсце не выступалі. Яны не пагадзіліся на кандыдатуру Эвы Коркус, абгрунтоўваючы гэта тым, што канфлікт стварыў нядобры клімат у ГДК і што Э. Коркус не мае іхнега даверу. Намеснікам павінен стаць нехта звонку. Але пані Эва і яе сябры-салідарнікі былі непахісныя. Толькі Эва Коркус будзе добрым намеснікам, ніхто іншы. Вось у чым справа. Тое, што пані Эва не мае даверу больш чым паловы працаўнікоў ГДК, не мае тут значэння. Найважнейшае, што „Салідарнасць" ёй даверае.

Ніякія разумныя доказы не даходзілі да пані Эвы. Нехта ёй прыпомніў словы, якія яна раней скіравала да дырэктара Бушко: „Калі б мне хтосьці сказаў, што я не маю яго даверу, то на другі дзень я ўжо пакінула б працу". Зразумела, тады меўся на ўвазе дырэктар Бушко. Цяпер жа справа тычылася пані Эвы. І ў тым уся розніца.

У тайным галасаванні, якое было праведзена на той жа сустрэчы, 10 асоб выказалася супроць кандыдатуры Эвы Коркус.

А яна не адступілася. Не і не! Бо „Салідарнасць" ёй давярае, бо за ёю стаяць прадпрыемствы ў Гайнаўцы, бо, урэшце, калі яе не выберуць, у Гайнаўцы пальецца кроў. Вось што!

Начальнік Я. Рудзінская-Патэюк разгубілася і не ведала, што рабіць. Сустрэча так і закончылася, з перспектывай на новыя грамадскія хваляванні ў Гайнаўцы і на кровапраліццё.

Назаўтра, 6 снежня, працаўнікі ГДК так і не дайшлі на свае месцы працы. Другі паверх будынка быў заблакаваны. Там замкнуліся чатыры асобы з „Салідарнасці", аб'явіўшы акупацыйную забастоўку. Вядома ж, Эва Коркус была наверсе.

Наверсе была каса, сакратарыят, кабінет дырэктара, тэлефоны. Коратка кажучы, праца ў ГДК 6 снежня была немагчымая.

Прыбеглі нейкія салідарнікі з горада. Потым з бастуючымі сустрэлася прадстаўнік Міністэрства культуры і мела з імі гутарку. Салідарнікі перайшлі на левае крыло будынка і там баставалі далей, рэшта працаўнікоў з палёгкаю на сэрцы ўзялася за працу.

Пасля поўдня начальнік Гайнаўкі атрымала ад забастовачнага камітэта пісульку, у якой бастуючыя дамагаліся, каб пра пасаду намесніка дырэктара ГДК вырашалі так званыя мерытарычныя працаўнікі. Начальнік павінна таксама прадставіць кандыдатуру намесніка да 20 снежня. Калі такой кандыдатуры не прадставіць, „Салідарнасць" падтрымлівае сваю прапанову, каб намеснікам была Эва Коркус. Калі гэтыя патрабаванні будуць прыняты, яны спыняць забастовачную акцыю.

Трэба тут сказаць, што пані Рудзінская-Патэюк разгубілася дашчэнту і заакцэптавала гэтыя патрабаванні, гэта значыць, паклала свой подпіс пад імі.

Адзін з працаўнікоў ГДК даў мне наступны каментарый да ўсяго гэтага: „Значыць, цяпер статут ГДК годны толькі на тое, каб яго пачапіць на цвік у вядомым месцы".

Што было далей — чытайце ў наступным нумары.

Ян Максімюк

ХРОНІКА

У канцы снежня 1989 года Прэзідыум ГП БГКТ правёў аналіз і ацаніў „гайнаўскі канфлікт" як пачатак новых форм дыскрымінацыі і праследавання беларусаў Беласточчыны. Прэзідыум прыняў на сябе абавязак абароны беларускага насельніцтва.

Разважаючы будучыню Таварыства, у сувязі з канцэпцыяй улад аб самафінансаванні арганізацый, Прэзідыум прыняў прапанову сакратара ГП стварыць Цэнтр беларускай культуры ў Польшчы з сядзібай у Беластоку і філіяламі ў Варшаве, Гданьску, Гайнаўцы і Бельску, як найбольш верагодны варыянт арганізацыйнага забеспячэння культурна-асветніцкай дзейнасці.

— * —

9.I.1990 г. пасол Уладзімір Цімашэвіч, прадстаўнікі Гайнаўскага беларускага ліцэя, улад Гайнаўкі і ГП БГКТ былі прыняты намеснікам міністра нацыянальнай адукацыі Анджэем Януоскім. Міністру былі прадстаўлены наступныя справы: пабудова новага будынка для ліцэя, абавязковасць навучання беларускай мовы і гісторыі, адкрыццё Інстытута беларускай мовы, культуры і этнаграфіі ў Беластоку, класаў беларускай музыкі ў школах і Музычнай акадэміі ў Беластоку і г.д. Абмяркоўвалася справа зімовых канікулаў для школьнікаў у перыяд 22.XII—10.I, так, каб ахапілі і праваслаўныя святы.

— * —

12.I.1990 г. у будынку ГП БГКТ прадстаўнікі маладзёжнага праваслаўнага брацтва і а. Рыгор Місеюк арганізавалі „ёлку" для дзяцей. Прысутнічала больш 150 дзетак.

— * —

13/14 студзеня 1990 г., адбылася ў будынку ГП БГКТ навагодні баль. На жаль, для ўсіх жадаючых не хапіла білетаў.

— * —

На 27 студзеня 1990 г. падрыхтаваны карнавальныя гульні для беларускіх дзетак у будынку ГП БГКТ. Выступяць дзіцячыя тэатры з Гайнаўкі і Бельска, а таксама дзіцячы вакгурт з Пашкоўшчыны.

В. Стахвюк

НЕКАЛЬКІ СЛОЎ ПРА „ГРАМАДУ"

(Працяг са стар. 1)

спрабавалі „дапамагчы" „Грамадзе": напісалі ёй „праграму". Але грамадаўцы гэту праграму не прынялі. І, як вядома, „Праграму" „Грамады" напісаў Б. Тарашкевіч, а статут — Рак-Міхайлоўскі. Іншы факт: на трэцяй канферэнцыі КПЗБ (пачатак 1926 года), калі кіраўнікі гэтай партыі намаўлялі сваіх членаў уступіць у „Грамаду", некаторым яе членам не падабалася назва „Грамада", дамагаліся яе „дапоўніць". Але сакратарыят ЦК КПЗБ выказаў погляд, што зрабіць гэта немагчыма, паколькі назва „Грамада" шырока вядомая сярод насельніцтва і засведчана ў дакументах.

Толькі дзякуючы супрацоўніцтву з „Грамадою" ды іншымі беларускімі арганізацыямі, куды КПЗБ пасылала сваіх членаў, гэта партыя магла праводзіць такую шырокую дзейнасць сярод сялянства, якую праводзіла ў 1926–28 гады.

А спрэчка, чым была „Грамада", пачалася ўжо ў сярэдзіне 1927 года, упершыню на IV З'ездзе КПП. Адна група дэлегатаў лічыла, што „Грамада" была перш за ўсё нацыянальным рухам, доказам чаго было тое, што ў „Грамаду" запісваліся „цэлыя вёскі". Іншая група, якая была пад уплывам КПЗБ, выказвала думку, што грамадаўцы змагаліся з кулакамі. Адным словам, яны ведалі, што ў Мінску нацыянальнае пытанне мела ўжо адмоўную рысу і таму стараліся гаварыць у тэарэтычным плане, далёкім ад практыкі. Аднак жа, хаця большасць дзеячоў КПЗБ трымалася ўжо „мінскай" палітыкі, то ў 1928 годзе на І З'ездзе партыі многія мясцовыя актывісты ў сваіх справаздачах далей пісалі, што ў іх, напрыклад, на Палессі, у „Грамаду" ўступалі „цэлыя вёскі". Але ўжо ў 1929 годзе за такія погляды Л. Родзевіч быў названы нацыянал-апартуністам, а з цягам часу нацыянальнае пытанне зусім адмаўлялася партыяй. І тым не менш у 1935 годзе КПЗБ яшчэ раз вярнулася да справы „Грамады". Што было гэтага прычынай? Дык вось, у тым жа 1935 годзе ў Маскве праходзіў чарговы кангрэс Камінтэрну, на якім з рашаючым словам выступаў, на дзіва, не Сталін, а Георгі Дзімітроў, вядомы ўжо з лейпцыгскага працэсу балгарскі дзеяч. На гэтым кангрэсе, галоўным чынам, гаварылася пра ўсеагульны антыфашысцкі фронт, моцна падкрэслівалася, што ў барацьбе з фашызмам няма ворагаў сярод левых. І вось у гэтай атмасферы, на ІІ З'ездзе КПЗБ у 1935 годзе пайшла гаворка, што трэба перадолець сектанцтва ў падыходзе КПЗБ да нацыянальнага пытання. У дакладзе сакратара ЦК КПЗБ успміналася „Грамада" і гаварылася пра патрэбу павароту да яе традыцый.

Да якіх традыцый? Хіба, ужо ад 1926 года членамі КПЗБ выказвалася думка, што „Грамада" 1925 года не мае нічога супольнага з „Грамадой" перыяду „Нашай нівы". Такія думкі выказваліся, праўдападобна таму, каб Мінск не падумаў, барані Божа, што партыя мае штосьці супольнае з нацыяналізмам беларускай інтэлігенцыі з часоў „Нашай нівы". Гаварылі, што „той час мінуў і ніколі не вернецца". „Грамада" 1925 года была для КПЗБ арганізацыяй „вясковага пралетарыяту".

Пасля вайны ў публіцыстыцы пачалі паўсюдна выказваць думку, што „Грамада" была вялікім дасягненнем працы Камуністычнай партыі і толькі партыі. Як мне здаецца, іменна пасля ІІ З'езда КПЗБ пачалася распаўсюджвацца гэта неабаснаваная легенда і так яна дзейнічае і цяпер, а адзіным доказам, што так яно было і маецца, ёсць тое, што КПЗБ проста „пастанавіла", каб такая арганізацыя ўзнікла. Зусім нядаўна (ЛіМ ад 15.IX.1989 г.) нехта Сымон Белы пісаў пра гэта: „Камуністы *прынялі пастанову* аб стварэнні Беларускай сялянска-работніцкай грамады". Вось што значыць вера ў партыю! „Пастанавіла" — і ўжо само сабою мела споўніцца. Але так ніколі не бывае. Гісторыя вучыць якраз іначаму.

Аляксандра Бергман

ПРАЗОРЛІВАСЦЬ

Партыі празорлівае вока
Бачыць праз гадоў пласты
ўглыбінь,
І вядзе яна нас цвёрдым крокам
К шчасцю аж да воблачных
вяршынь.
Спраўдзіцца затоеныя мары,
Збудзецца і прадзедаў заказ.
Скінь, сягоння, дзядзя, акуляры,
Паглядзі, што робіцца для нас.
Бо ад шкельцаў свет ідзе
зялёны,
Прытупляе пільнасці пагляд.
Думаеш, што вераць міліёны
Так, як 30-40 год назад
У балбатні пустую абалонку
Беспадстаўнай гутаркі тваёй?
Колькі мы, любімая старонка,
Працярпелі на вяку з табой?
На пусты жалудак без сакрэтаў
Людзі нагаворацца ўслых.
Праклянуць цябе таксама гэтак,
Як і папярэднікаў тваіх.

Мікола Гром, БССР

ШОРАХІ

Ахвярую Анатолю Сысу

Ледзь толькі пагасьне сьвятло
у пакоі,
Ледзь толькі пасьпее агмень азалець,
Зьяўляюцца шорахі шыхтам, як воі,
І ўраз па кутох пачынаюць шумець.

Нахабна ў шуфляды залазяць. Да
раньня
На почапках віснуць уніз галавой.
Здаецца, нібыта я чую дыханьне
Іх душаў плюгавых у цемры начной.

Мне золка, як зьверу ў лядашчай
бярлозе.
Мне шорахі-шпегі жыцьця не даюць.
Сваім шаргаценьнем на шорсткай
падлозе
Яны мне вантробы на сьвет дастаюць.

Іх цэры з-за чорных шпалераў
сьмяюцца.
У старой шыткаўніцы яны грамадой
Між собку шальмуюць мяне
і злуюцца,
Што ўпарта імкнуся я мець супакой.

На кніжных паліцах, дзе столькі
паснула
Раманных герояў-багоў,
прыгажунь, —
Там шорахі шорхнуць з чэсоў
Вельзевула,
Там месяц глядзіць на іх зь неба,
як лунь.

І я ў гэтым кодле ня йму паратунку,
Бо толькі пад раньне сьціхае мой
боль,
Калі, пакідаючы брудныя шлункі,
Зьнікаюць начніцы праз белую
столь.

Славамір Адамовіч, БССР

САКРЭТ БЕССМЯРОТНАСЦІ

Гэта вельмі проста:
Трэба толькі
Нарадзіцца аднойчы
На гэтай зямлі,
Не пакінуць яе ў маладосці,
Як пакідаюць другія,
А прыдбаць сабе ўрэшце
Акраец балота,
Пракапаць тут раўчук,
Каб спылыла верхаводка,
Звесці ўсе хмызнякі,
Пазрэзваць куп'ё,
Зараўняць усе яміны,
Узараць на сабе гэта поле,
Паліваць кожны год яго потам...
І толькі тады,
Калі сам ты ўжо станеш зямлёю,
У ваколіцах вёскі, магчыма,
З'явіцца новая назва:
Тарасоўскае поле,
Ромашаў луг,
Ганнін груд...

Віктар Шуткевіч, СССР

НОВЫ ФІЛЬМ

КОНЬ І ЛЮДЗІ

На экранах польскіх кінатэатраў дэманструецца новы мастацкі фільм „Высакародная кроў" („Szlachetna krew"), супольная праца кінастудыі „Беларусьфільм" і польскага калектыву. Яго рэжысіравалі Віктар Тураў (польскім кінагледачам вядомы як аўтар фільмаў „Droga na cmentarz", „Ludzie z bagien", „Powiew burzy", „Przeprawa") і польскі акцёр Зыгмунт Маляновіч. Фабулу фільма інспіравала апавяданне сааўтара сцэнарыя Ільі Кашафутдзінава.

Мастакі з вялікай упартасцю разглядаюць праяўленні маральнай дэструкцыі, якая спадарожнічае нам у нашай штодзённасці. Спосаб прадстаўлення на экране поўнай адсутнасці пачуцця адказнасці, жахлівай бестурботнасці, страшэнай дурноты можа здавацца момантамі крыху ненатуральным, але, калі ўспомнім сабе табуны недарэчнасцяў, сведкамі якіх бываем, а часам і ахвярамі, фільм можна палічыць як твор яшчэ не надта крытычны, быццам ён толькі нявінны сігнал падзення, разбэшчанасці, зла.

„Высакароднай крыві" нельга адмовіць праўдзівасці, шчырасці, крытычнасці. Яна выкрывае акружаючую нас бяздушнасць, інертнасць і адначасова паказвае сумную Зямлю, быццам забытую Богам. Паглядзеўшы фільм, выразна ўсведамляем сабе, што зло, да якога і мы прыкладаем руку, а якое ў вялікай меры нам навязана, чамусьці не выклікае ў нас рэфлексу пратэсту. Уменне сабраць сілы на такі рэфлекс дзесьці мы патрацілі. Дзеецца гэтак, вядома, не па адной прычыне. Адной з іх можа быць безрэфлексіўная гонка за чымсьці, што вядзе ў нішто. Яна знясільвае ўсю людскую энергію.

Акцыя фільма разыгрываецца падчас канваіравання аўтамабілем у аддаленую мясцовасць „дэвізнага" каня па клічцы „Фаварыт". Заданне гэтае выконваюць навуковы працаўнік Грахоў і шафёр Лёха. Іх пачуццё адказнасці за лёс даручанай ім жывёліны нас проста шакіруе. Неадпаведны да перавозу аўтамабіль, хуткая язда, ды яшчэ напрасткі, каб хутчэй, п'янства шафёра (бо інакш ён працаваць не можа!?), фізічныя здзекі над канём даводзяць да трагічнага для „Фаварыта" канца.

Конь, які здымаўся ў „Высакароднай крыві", паходзіць з конскага завода ў Кадынах (Эльблёнгскае ваяводства). Там жа выканана і частка здымкаў да фільма, іншыя партыі рэалізаваліся ў Старой Мілосне, Варцы, Канстанціне, апрача таго, у Літве, Беларусі і ў Крыме. Сама думка накруціць гэты фільм нарадзілася ў галаве З. Маляновіча, калі ён прачытаў кніжку І. Кашафутдзінава (у польскім перакладзе яна выйшла ў 1983 г.). На жаль, напісаны акцёрам сцэнарый не захацела накіраваць у рэалізацыю ні кіраўніцтва кінематаграфіі, ні тэлебачанне. І невядома, які быў бы яго лёс, каб не паявілася ў 1988 г. магчымасць здзяйснення Маляновічавай думкі ў супрацоўніцтве з мінскай кінастудыяй „Беларусьфільм".

Пётр Байко

ГУТАРКІ ЎДАРОЗЕ

У цягніку было мала людзей. Не памятаю, калі я заснула. Мужчына збудзіў мяне ў Бельску-Падляшскім — думаў, што я тут жыву.

Пасля я прачнулася ў Хітрай. Цягнік тут стаяў даўжэй, чым заўсёды.
— Чаго ён тут стаіць? Не хапае таго, што ад Бельска валачэцца, яшчэ і тут стаіць! — знервавалася я.

— Даедзе ў час, — усміхнуўся мужчына. — Праўдападобна, гэты адрэзак чыгункі купіў нейкі прывацёр. Ён зробіць рамонт, і будзе ўсё ісці яму ў кішэнь.

— Мой Божа, то ўжо Польшча прыватнай будзе! Дзе не павернешся — усё прыватнае, паланійнае.

— Не перайма́йцеся. Яшчэ не так дрэнна. Можа быць намнога горш.

— Не дай Божа. Сёння я 5 гадзін прастаяла ў чарзе! І што я купіла?

— Усё ж — купілі! З Варшавы ў Беласток едуць купляць, бо там і гэтага няма. Можа яшчэ так здарыцца, што прастаіце і нічога не купіце.

Цягнік спыніўся. Я перайшла ў той, які едзе ў Семяноўку.

У вагоне сядзелі трохі падвыпіўшыя хлопцы. Адзін з іх гаварыў толькі на польскай мове.

— Ах ты! — пачаў напракаць яго сябар. — Два гады працуеш у Гайнаўцы і ўжо такі паляк з цябе зрабіўся! То ж ты са сваімі хлопцамі едзеш! Чаго ты ломіш язык? Ты ж да бацькі едзеш, які па-простаму гаворыць!

Хлопец штосьці прамармытаў, але пачаў гаварыць па-свойму.

На другой лаўцы, паралельна з маёй, селі хлопцы, якія разважалі як можна зрабіць добры інтарэс і хутка разбагацець.

Так я даехала да Семяноўкі. У мяне балела галава.

Аўрора

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, ПАВАЖАНАЯ РЭДАКЦЫЯ!

Я ніколі не думаў, што мая маленькая просьба да вас знойдзе адлюстраванне на старонках вашай газеты („Ніва" № 40). Дзякуючы вашай газеце, у мяне з'явілася многа сяброў у Польшчы і ў БССР. Многія прыслалі лісты з прапановай дапамагчы мне, іншыя даслалі газету „Ніва". Вельмі хачу падзякаваць за спагадлівасць і дабрату А. Смольскаму з Пінска, М. Шуканаву са Жлобіна, Г. Грамыку з Эльблёнга, К. Кердалевічу з Кляшчэляў і В. Кухто з Віцебска.

Вядома, я ўсім ім адпісаў, але прапанову дружыць і супрацоўнічаць прыняў ад В. Кухто з Віцебска, які рэгулярна дасылае мне „Ніву" і некаторыя кнігі на беларускай мове. Ведаеце, што я адкрыў для сябе, калі стаў рэгулярна атрымоўваць і чытаць вашу газету? Мяне вельмі ўсхваляваў і хвалюе далей лёс беларусаў, якія жывуць у Польшчы і ў іншых краінах свету. Цешыць мяне, што яны не забываюць сваю мову, сваю бацькаўшчыну. Нізка ім за гэта кланяюся! Цешуся, што яны наладжваюць кантакты з беларусамі на Беларусі і ў іншых краінах. Лічу, што і рэдакцыйны калектыў садзейнічае гэтай справе.

А якія цікавыя матэрыялы можна прачытаць у вашым тыднёвіку! Душа радуецца, калі пазнаеш людзей рабочых, творчых, якія імкнуцца да гуртавання ўсіх народаў, пражываючых на тэрыторыі Польшчы. Так і павінна быць. Дык жа няма дрэнных народаў, ёсць толькі кепскія людзі.

Вельмі мне спадабаліся наступныя матэрыялы: „Не хачу ваяваць, а супрацоўнічаць" (№ 33), „Церневыя і лаўровыя вянкі Алеся Гаруна" (№ 40), „Белавежская пушча ледзь дыхае" (№ 41), артыкулы пра Антона Луцкевіча, пра гастролі амерыканскага танцавальнага калектыву „Васілёк" пра канцэрты Данчыка ў БССР і на Беласточчыне.

Хацелася б, каб на старонках „Нівы" друкавалася больш матэрыялаў пра простых людзей, як, напрыклад, артыкул з цыкла „Вяртаемся да народнага" пра Валянціну Дарашкевіч з вёскі Меляшкі. Добрую справу робіць калектыў рэдакцыі. Ваша газета сталася для мяне самай дарагой газетай, якую чытаю з вялікім зацікаўленнем. Вельмі шкадую, што так позна я пазнаёміўся з „Нівай".

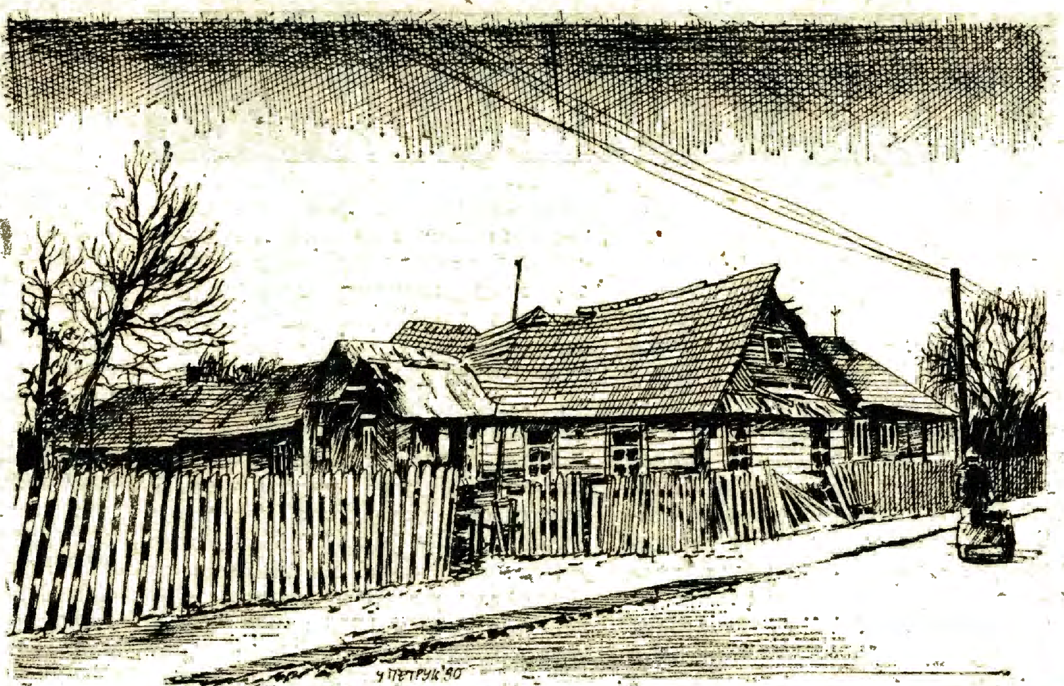
Іван Самарай,
...нобінск, Казахская ССР

— * —

РЭДАКТАРУ ГАЗЕТЫ „НІВА"

З самай гарачай просьбай звяртаемся мы ад імя камітэта камсамола і савета Народнага музея рэвалюцыйнай і баявой славы СШ № 4 імя П.І. Батава г. Слоніма Беларускай ССР. Справа ў тым, што музей няспынна прымае дэлегацыі з розных гарадоў і абласцей нашай краіны і з-за рубяжа, у тым ліку і з брацкай Польшчы. І га-

(Працяг на стар. 5)

Старая хата ў Крынках. Малюнак У. Петрука.

ВЫБІРАЦЬ

Даражэнькія, як гэты час ляціць! Здаецца, толькі ўчора выбіралі мы найлепшых у мясцовыя адміністратыўныя органы — радных выбіралі. А хутка зноў будзем выбіраць. І далей будзем шукаць найлепшых. Апошнім разам у выбарах і мяне палічылі тым лепшым. „А можа... і цяпер?" — думаю. Не мелі з чаго выбіраць? Як было, так было. Аднак выбралі. Радны — гэта „пышка", — не адзін падумае. А гэта зусім не праўда. Адно добра: па ўсёй гміне без білета аўтобусам можаш гаяцца.

Калі нічога не гаворыш на сесіі, слухаючы, што іншыя плятуць, не адзін скажа: „Сядзіць, як грыб. Толькі руку, калі просяць, падыме. Што такі добрага зробіць? Малаактыўны". Калі пачнеш замнога гаварыць, зноў крыўдна: не адзін паглядзіць, як воўк на зайца. А ў думцы скажа: „Ну, пачакай! Суха табе не пройдзе!" Бо хто ж праўду любіць? Няхай там, падумаеш. Аказаўся грыбом, дык лезь у кошык. Усім не дагодзіш. Так было на апошняй, восьмай ужо сесіі гміннай рады ў Гайнаўцы.

Гайнаўская рада — у большасці маладыя радныя. Старшынёй з'яўляецца даволі маладая, энергічная жанчына. З такой раднай можна перадолець усё, толькі трэба хацець. Вось апошнім часам разглядалася справа развіцця культуры на Гайнаўшчыне. Усе ведаем: культуры мы не маем замнога. Хопіць выбрацца куды-небудзь, паехаць цягнікам, аўтобусам, заглянуць у краму ці вечарам у нейкі вясковы клуб. Пабачым нашу культуру. Яшчэ на Гайнаўшчыне трэба сказаць „дзякуй". У гэтай галіне штосьці пачалося рабіцца. Выдадзена пастанова на некалькі год, абавязваючая гайнаўскі ГОК (Гмінны асяродак культуры) да яе рэалізацыі. І вось мы выслухалі інфармацыю дырэктара ГОК-у аб працы згодна з пастановай.

Многа яшчэ недахопаў. Казалася проста ў вочы, дзе трэба папраўціца. Некаторыя гаварылі: многа працаўнікоў культуры, а толку мала. Пастанова шматгадовая, усё можна давесці да парадку.

Непакоіць мяне прамова аднаго вядомага дзеяча культуры на Гайнаўшчыне. Можа, ён дырэктарку так падтрымлівае? А можа інакшай на справу глядзіць? Вось яго словы: „Гэта няважна, як чалавек працуе. Важна, каб ён захацеў у галіне культуры працаваць. І вось гэта цешыць". Гэта нас не цешыць, дарагі прамоўца. Каму гэтакі працаўнік патрэбны, з якога мала карысці? Можа, толькі да статыстык і справаздач? Так было дагэтуль. Будзем доўга адчуваць на сваёй скуры падобную працу некаторых. Давяло гэта нас да вядомага.

Г. Мароз

Ф. СКАРЫНА Ў ПОЗНАНСКАЙ ТУРМЕ

Аб тым, што Францішка Скарыну судзілі ў Познані, я чуў ужо даўно. Толькі за што яго арыштавалі і ці ён сапраўды быў вінаваты, прыйшлося даведацца мне намнога пазней.

Калі я сам пасяліўся ў гэтым горадзе, часам прабаваў уявіць тыя мінулыя падзеі. Хацелася ведаць, ці захаваліся сляды таго часу: месцы, дзе трымалі Скарыну ў зняволенні, дзе яго судзілі, якія былі абставіны і ўмовы здарэння той, на мой погляд, дзіўнай і нават падазронай загадкі. Аказваецца, уяўленні не могуць даць задавальнення, калі мы хочам ведаць аб'ектыўную праўду, а нам не хапае матэрыялу на рэканструкцыю гістарычнага вобразу пяцісотгадовай даўнасці. Пераканаўся я аб гэтым, калі апынуўся ў архіве горада. Там, сярод процьмы старых і новых папераў захаваліся і дакументы судовай справы Скарыны.

Але... з імі не толькі каб знаёміцца, нават каб іх шукаць у тых тоўстых састарэлых кнігах, з шэрых старонак якіх вее забытай, змрочнай даўніной, неабходна ведаць лацінскую мову. Ды і не толькі ведаць. У горадзе шмат людзей яе ведае, але, на жаль, не ўдалося мне сустрэць чалавека, які сумеў бы чытаць тыя гатыцкія кручкі, напісаныя, бадай, гусіным пяром, — суд адбыўся ў 1532 годзе. (Падумаць толькі: Скарына — друкар, а ягоныя пакаранні запісвалі скрыпучым пяром!). І што было рабіць? Былі б у мяне на гэта сродкі або прыхільнікі ў пошуках! Вёў жа я „супрацоўніцтва" і з Язэпам Янушкевічам і з іншымі даследчыкамі беларускай літаратуры! Але ўсе былі чым іншым зацікаўлены. І справа доўгі час не пасоўвалася наперад.

З біяграфіяй Ф. Скарыны знаёміўся я і ў іншых даследніцкіх працах, у якіх намякалася аб яго познанскіх праблемах. Аднак, верыць даследчыкам без магчымасці праверыць іхнія выказванні ў дакументах — часам рызыкоўна. Напрыклад, у свой час насцярожыла мяне заўвага аб Скарыне Марыі Барбары Тапольскай. У сваёй кнізе „Czytelnik i książka w Wielkim Księstwie Litewskim w dobie Renesansu i Baroku" (1984) выказвала яна думку, што Ф. Скарына трапіў „... нават у турму за даўгі". Маючы ўсяго толькі такую інфармацыю, можна б падумаць, што мараль нашага вучонага была вельмі хісткай. З іншых крыніц мы ведаем іншае.

Сама кніга Тапольскай, памойму, надта цікавая. Дастаўляе яна вялікую колькасць інфармацый і пра беларускае пісьменства, яго творцаў і выдаўцаў таго часу.

Тапольская, пералічваючы матэрыялы, на якія абапіралася, апрацоўваючы „Чытэльніка і ксёнжку...", называе сярод многіх і кнігу М. А. Алексютовіча „Скарына, яго дзейнасць і погляды" (Выд. АН БССР, Мінск, 1958 г.). Алексютовіч жа, пішучы сваю працу, карыстаўся, між іншым, і дадзенымі, знойдзенымі Марыяй Вайцяхоўскай якраз у познанскіх „мейскіх" актах, з якіх даведваемся, што Ф. Скарына ў Познані быў абвінавачаны фальшыва. Аб яго судовай справе Марыя Вайцяхоўская гаворыць у рэцэнзіі на кнігу Людвіка Абрамовіча „Cztery wieki druku w Wilnie" (1925 г.).

З рэцэнзіі, зробленай М. Вайцяхоўскай, даведваемся, што ў 1529 годзе памёр у Познані брат Францішка Іван Скарына, які пакінуў у падвалах дому Якуба Корба вялікі запас скуры, якой гандляваў...

Першы раз Скарыну ў муры Познані прывяла смерць брата,

ПРЫБЫТАК НА БЕЛАРУСКУЮ ДЗЕЙНАСЦЬ

Хаця мы заняты сваімі справамі і штодзённымі клопатамі, у пэўным моманце мы павінны прачнуцца і задумацца над тым, што далей з намі, беларусамі ў Польшчы.

На Беларусі адраджаецца нацыянальная свядомасць, ствараюцца розныя нацыянальныя арганізацыі, дзесьці, у іншых краінах, нацыянальныя меншасці могуць існаваць без ніякіх абмежаванняў. А што з намі будзе, значыць, з БГКТ, „Нівай", выдавецкай дзейнасцю, калі дзяржава фактычна закруціць кран з грашыма?!

На Беласточчыне і ў самым Беластоку існуе многа розных суполак, многа сельскагаспадарчых кааператываў, папулярна званых „калхозамі", многа іншых прадпрыемстваў, дзе калектывы амаль поўнасцю беларускія. Усе гэтыя гаспадарчыя арганізацыі маглі б частку свайго прыбытку (да 10 прац.) прызначыць на беларускую дзейнасць. Гэтыя 10 прац. ад прыбытку былі б звольнены ад падатку. Думаю, што беларуская свядомасць не павінна праяўляцца толькі ў дэкларацыях, але і ў канкрэтнай дапамозе нашым арганізацыям. Гэтую дапамогу трэба лічыць як абавязак з боку кіраўнікоў прадпрыемстваў і іх калектываў.

Аддзелы БГКТ могуць весці гаспадарчую дзейнасць. Павінны яны ўваходзіць у суполкі або ствараць іх самі, рэалізуючы розныя гаспадарчыя ініцыятывы. Пакуль што гаспадарчым капіталам беластоцкіх беларусаў карыстаюцца іншыя. Людзей з ініцыятывай не бракуе, ёсць прававыя магчымасці, а і грошай у сялян таксама не так мала. Грошы робяць грошы, грошы на важную справу.

Міхась Куптэль,

ЗАМАЛЁЎКІ З ЖЫЦЦЯ

СІРАТА

Данка вучылася вельмі добра. Маці не магла нацешыцца: ніколі з дачкою не было ніякіх праблем. Праўду гаворачы, Нінка не мела замнога часу, каб займацца адзінай дачкой — любіла выходзіць замуж; не любіла быць адзінокай. Бацька Данкі памёр, калі дзяўчыне было дзесяць гадоў. Другі бацька, калі ёй было 18, паехаў у Канаду і не вярнуўся. Маці хутка выйшла трэці раз замуж, за маладзейшага на 13 гадоў трактарыста. Забіўся ён, вяртаючыся зранння з забавы. Не пражылі нават трох гадоў. Ну, добра жылі! Нінка таксама часам выпіла з мужам: чаго ж мае ён валачыцца і піць з чужымі! На 41-ым годзе жыцця Нінка выйшла замуж чацверты раз. На гэты раз муж быў старэйшы на 25 гадоў. Яго ўнукі былі равеснікамі Данкі. Осіп ноччу затхнуўся і без крыку памёр. Лекар сказаў, што гэта сэрца. Нінку ўзяў брат багатага суседа, маляр з Беластока, равеснік Нінкі, разводнік. Біў яе, але Нінцы не было з ім дрэнна. Дзяцей не было ў Сяргея.

А Данка вучылася ў далёкай Варшаве, грошай не прасіла — працавала ў студэнцкім кааператыве, вучыла багатых дзяцей англійскай мове, а часам прысылаў ёй долары айчым з Канады.

Колькі тых айчымаў было! Кожны, апрача апошняга, хацеў, каб гэтая прыгожая, мілая, дасціпная дзяўчына называла яго бацькам.

Данка даволі рэдка прыязджала да маці ў Беласток. Хацелася б паехаць на вёску, але маці прадала ўсё, што мела — і сваю бацькаўшчыну, і ўсе спадчыны — і не Данчыны былі ўжо ні хата на ўзгорку, ні садок, ні лугі над рэчкай. Там гаспадарылі чужыя людзі. А дзядзькі, з якімі маці паспела перасварыцца ўжо даўно, мелі свае справы, сваіх дзяцей, свае беды. А Данка жыла сваім жыццём, быццам з іншага свету. Прысылала толькі паштоўкі: часта ездзіла за граніцу на танныя студэнцкія экскурсіі, зарабляла грошы, поўзаючы на палях Даніі ці Францыі...

Хлопцы спецыяльна яе не цікавілі, асабліва як „матэрыял на мужа". Усе любілі культурную, ахайную, працавітую, да таго ж прыгожую чарнявую дзяўчыну, і не адзін еўрапеец слаў ёй частыя лісты са шлюбнымі прапановамі. Кожнаму адказвала: „Яшчэ не".

Маці пачала сардэчна запрашаць дачку ў госці: разам з ёю паяўляліся ў хаце пах экзотыкі, тавары з назвамі заграгічных фірмаў, радасны жывы смех. Муж маці, Сяргей, прападаў проста за Данкай. Дзяўчына бачыла яго радасныя п'яныя вочы, яго захапленне прыгодай, ачараванне багаццем і парывы да іншага жыцця.

— Мама, вось табе пярсцёнак, а табе, Сярожка, шпілька ў гальштук, з дыяменцікам. Маленькі, бо маленькі, але куплены ў Амстэрдаме...

— Дануся, давай паедзем усе разам у свет! Награбем грошай, паставім палац. Мацерка будзе, як каралева, сядзець на троне. Паклічам блазнаў маляваных, выдурняцца будуць перад Нінкай, а мы загуляем...

Сядзелі яны ўтраіх і выдумлялі: як у гэтай казцы будзе цікава і смешна...

Данка скончыла сваю англістыку. Айчым прыслаў ёй запрашэнне ў Канаду. Хутка за Данкай падаўся за граніцу і Сяргей — у Канадзе чакала яго ўжо праца: маляроў патрабуюць усюды.

Напісаў адразу, што не вернецца. Яшчэ не такі ён стары, каб у сорак гадоў не пачаць новага жыцця. Нінка можа таксама пачынаць нанова — яшчэ ж „на ходзе", ды і прывыкшая да змен. Дадаў: лепшая цвёрдая дарожка, чым раз'езджаныя каляіны. Нінка зразумела.

Нінка зразумела па-свойму. Калі Данка праз тры месяцы паявілася ў Беластоку, як заўсёды радасная і пахучая подыхам далёкага, маці ўдарыла яе ў твар. Біла абеўруч не ашчаджаючы. Першы раз у жыцці. Тады Данка таксама ўдарыла яе. Першы раз у жыцці.

Міра Лукша

але другі раз апынуўся ён там у яшчэ больш прыкрых абставінах. Іван Скарына быў вінаваты варшаўскім яўрэям Лазару і Майсею, сыну і зяцю нейкага, здаецца, фінансавага багацея, 412 злотых. Яўрэі, фальшыва паведаміўшы караля, што доктар Францішак Скарына з'яўляецца галоўным спадчыннікам брата, і што, каб не аддаць ім доўг, уцёк з Вільні, 5 лютага 1532 г. здабылі паўнамоцтвы... арыштаваць Скарыну. Прыблізна ў сакавіку Скарыну пасадзілі ў гарадскую турму ў Познані. Аб арышце дзядзькі даведаўся Раман Скарына, які знаходзіўся тады ў Гданьску. Пад канец красавіка прыехаў у Познань і прыпомніў гарадскім уладам, што гэта ён — галоўны спадчыннік свайго бацькі.

Прыблізна: Па загаду караля выдаецца прысуд вызваліць доктара Скарыну.

Пры дапамозе нейкіх уплывовых асоб Раман прадстаўляе каралю дзядзькаву справу ў сапраўдным асвятленні і 24 мая атрымлівае загад неадкладна вызваліць доктара Францішка...

Вядома, судовы працэс на гэтым не скончыўся, але вышэй сказанага хопіць, каб пераканацца, што ў турме Скарына быў не за свае даўгі.

Праўда, і ў выказванні Вайцяхоўскай ёсць таксама заўвага, быццам „доктар Скарына ў патрэбе не пагарджаў локцем". Магчыма, што не ўсе рысы характару Скарыны былі станоўчыя, і гэта магло праявіцца ў судовым працэсе. Прыйшлося ж яму тут не толькі даказваць, што гэта не ён абавязаны плаціць даўгі купцам. Ён быў вымушаны нават сам намагацца спагнаць ад Іванавага сына доўг і то не маленькі. Ці ягоныя паводзіны ў судзе паменшваюць яго творчую спадчыну? Гэты вучоны муж быў чалавекам, якому прыйшлося жыць у абставінах, мала зразумелых чалавеку дваццатага стагоддзя. Тады на паводзіны людзей уплывалі зусім іншыя факты — перш за ўсё, матэрыяльныя, якія несумненна вызначалі і лёс доктара Скарыны. Але ці даследчыкі паклапаціліся вывучыць гэты бок біяграфіі нашага першадрукара?

Выказванні М. Вайцяхоўскай верагодныя, толькі ці яна, вывучаючы дакументы, не абмінула таго, што якраз магло б нас зацікавіць? Трэба было б пераканацца. Зрабіў я ксеракопіі некаторых лацінскіх запісаў з судовых актаў Скарыны, хаця... сумняваюся, ці будуць яны яшчэ патрэбныя. У адным з нумароў „Przyjaźni" было змешчана інтэрв'ю з Адамам Мальдзісам. Чытачы гэтага тыднёвіка даведаліся з ягоных слоў, што Акадэмія навук БССР атрымала з Польшчы (і з Познані) дакументы, якія тычацца Францішка Скарыны. Можа, да святкавання пяцісотгоддзя з дня яго нараджэння, якое, дзякуючы ЮНЕСКА, будзе міжнародным святам, выйдзе поўная біяграфія нашага вучонага і гуманіста. Тым, хто над гэтым працуе, жадаю поспехаў.

Анатоль Маўчун

ПОШТА

(Працяг са стар. 4)

варыць лішнім, што ў музеі штодзённа ёсць наведвальнікі з нашага горада і раёна. І мы вельмі перажываем, калі не ў стане адказаць на шматлікія пытанні і больш падрабязна расказаць аб нашых слаўных земляках. І ў той жа час нам вядома, як многа зроблена ў гэтым напрамку нашымі польскімі сябрамі. Нас асабліва здзівіла вялікая работа па збору даных з жыцця і дзейнасці такіх блізкіх нам людзей, якімі з'яўляюцца для сланімчан Максім Бурсевіч і паэт-нашанівец Гальяш Леўчык. Нам удалося пазнаёміцца з гэтымі матэрыяламі, якія змешчаны ў „Беларускіх календарах" на 1980 і 1981 год.

Шматпаважаныя супрацоўнікі газеты „Ніва"! Мы доўга думалі, пакуль вырашылі звярнуцца да вас. Але іншага выхаду ў нас няма, і мы горача просім вас прыслаць на вечнае захоўванне Народнаму музею артыкулы пра Максіма Бурсевіча і Гальяша Леўчыка. Мы глыбока верым у вашу дапамогу і загадзя выражаем вам нашу шчырую і гарачую ўдзячнасць.

Сакратар камітэта камсамола
Вадзім Крупнік
Дырэктар Народнага музея
Алена Слуцкая

Ад рэдакцыі: „Беларускі каляндар" на 1981 год з артыкулам пра Максіма Бурсевіча высылаем. Тыраж „Беларускага календара" на 1980 г. (у якім надрукаваны артыкул „Пра Гальяша Леўчыка") поўнасцю вычарпаны і атрымаць яго ў БГКТ ужо немагчыма. Таму просім нашых чытачоў, у каго ёсць непатрэбны „Беларускі каляндар" на 1980 г., даслаць яго ў Народны музей на адрас **231800, Гродзенская вобласць, г. Слонім, вул. Савецкая, 62. СШ № 4.**

— ✲ —

Цімох Вострыкаў, Гомель. Паясняем, што „Кароткі абрыс беларускага пытання" — гэта дакумент, створаны II аддзяленнем Генеральнага штаба ў Варшаве ў 1928 годзе. Шырэйшыя фрагменты гэтай апрацоўкі ў перакладзе Аляксандра Баршчэўскага пачалі мы друкаваць у нумары 40 ад 1 кастрычніка 1989 г. Дакумент гэты прадстаўляе выключную гістарычную каштоўнасць, хаця выступаюць у ім і суб'ектывістычныя тэндэнцыі. Нягледзячы на такія недахопы, „Кароткі абрыс..." прадстаўляе вялікае значэнне асабліва ў ілюстрацыі перыяду Кастрычніцкай рэвалюцыі і беларускага нацыянальнага руху ў Заходняй Беларусі. У гэтым матэрыяле знойдзем вялікую колькасць малавядомых або невядомых фактаў, якія дапамогуць рэканструяваць навейшую гісторыю Беларусі.

АБ'ЯВЫ

НАЙСТАРЭЙШАЯ СЯРОД НАС

Бабка Еўдакія Нэйман жыве ў Падбеллі. З ранняй вясны да позняй восені збірае зёлкі на лякарства, сама іх сушыць і нават прадае на дзяржаўным скупе. Гледзячы на яе, не хочацца верыць, што бабка даўно ўжо пераступіла парог свайго стагоддзя.

Любіць бабка пагаварыць, паўспамінаць. Асабліва памятае бабуля свае маладыя гады. Якія ж былі яны іншыя, чым нашыя! Як толькі падрасла трошкі Аўдоцця, пайшла працаваць у панскія маёнткі, туды, дзе патрабавалі рабочую сілу. Працавала па маёнтках у паноў у Грыгароўцах, у Леўках, у Малінніках, у Кнарыдах, Дабрамілі і ў самім Падбеллі.

— Там і па-польску гаварыць навучылася, — хваліцца бабка.

Успамінае яна і часы бежанства, і панскае Польшчы, і савецкую ўладу, а потым і страшную вайну.

Неяк пагадавала сваіх дзяцей, потым і ўнукаў у сына Юзіка. Меў ён сямёра — два сыны і пяць дачок. Цяпер бабка Аўдоцця гуляе ўжо са сваёю праўнучкай. Малодшы Юзікаў сын з жонкаю жыве з імі разам.

Бабка Аўдоцця прызвычаілася ўжо, што людзі не вельмі вераць яе гадам. І не дзіва! 11 чэрвеня споўніцца ёй 110 гадоў. Нарадзілася бабка, як напісана ў пашпарце, у 1880 годзе. А бабка Аўдоцця яшчэ такая жвавая, такая шустрая!

— Як жа ж я без занятку сядзець буду? Нудна! — гаворыць яна.

А сын Юзік, якому ўжо таксама за семдзесят, дадае:

— Сушыць мама зелле, хоць і мала паплатны гэта занятак. Але ўсё ж для яе занятак! А жывем мы разам. Ёсці ўсім хопіць.

Бабка Аўдоцця цешыцца жыццём, дарослымі ўнукамі і праўнукамі. І ёй здаецца, што надоўгім было яе жыццё, хоць здарылася ў ім нямала цяжкога і сумнага. Але памяць у яе лагодная, стараецца захаваць усё добрае. Бо бабка, хоць пражыла нялёгкае жыццё, усё ж засталася вельмі добрай, сардэчнай, з пагодлівай аптымістычнай натурай.

Яніна Чэрнякевіч

Фота аўтара

ЛЕРМАНТАЎ УКРАЎ ЯЛОЎКУ

У адной вялікай вёсцы жыў Ігнат „Лермантаў“ (так яго назвалі, бо сам вершы пісаў і прыгожа чытаў). Гаспадар з яго быў нядрэнны, толькі стары кавалер.

У той самай вёсцы жыла дзяўчына-прыгажуня, год за 20. Спакойная і працавітая. Працавала на дзяржаўнай пасадзе і бацькам у гаспадарцы памагала.

Лермантаў пачаў заляцацца да Марысі. Марыся закахалася адразу. Спатканні былі частыя, і дзяўчына зацяжарыла. Ігнат, даведаўшыся, пачаў сварыцца, што гэта не яго дзіця. Сустрэчы спыніліся. Марыся хадзіла сумная, а бацькі не ведалі, чаго перажывае іх дачка.

Лермантаў часта піў з сябрамі і ўсё гаварыў, што не ажэніцца і плаціць не будзе.

— Э! — махалі рукою хлопцы. — Ты жыцця, Лермантаў, не ведаеш — як бы ты ні круціўся, то ўсё роўна плаціць будзеш. Цяпер людзі не такія дурныя, каб не ведалі, хто вінаваты.

— Лепей забраць дзяўчыну да сябе і вяселле рабіць, бо аліменты немалыя прысудзяць! — падумаў Ігнат.

На святога Юрыя Ігнат добра папіў з сябрамі і сказаў: „Я хутка ажанюся“.

У хаце бацькі дапытваліся ў Марысі, чаму не ідзе на забаву.

— Мне неяк нездаровіцца, — сумна адказала дачка.

Бацькі параілі, каб узяла лякарствы і ішла спаць. Самі ў сваім пакойчыку заснулі хутка, а Марыся не магла. Да хаты далятала музыка і спевы п'яных хлопцаў. Дзяўчына ўспамінала часы, калі гуляла на забавах, і горка плакала.

Недзе каля поўначы хтосьці пастукаў у акно дзяўчыны. Стук быў такі настойлівы, што бацькі пачулі, але не ўсталі. Потым усё сціхла, бацькі паснулі.

Марыся адчыніла акно і ўбачыла Ігната.

— Марыська, прабач мне дурному, — прасіў Ігнат, — хадзі, так як стаіш, я цябе апрану, грошай хопіць. Хадзем, Марыська, будзем жыць.

— Ты п'яны, заўтра іншае скажаш.

Ігнат улез у пакойчык. Марыся апранулася, вылезлі разам і пайшлі да Ігната.

Рана бацькі не маглі дадумацца, дзе прапала дачка.

Калі ўправіліся і бацька панёс у злеўню малако, пачуў, што людзі смяюцца: „Лермантаў украў цельную ялоўку ў Бурака“.

— Калі гэта? — думаў стары.

— Гадзіна будзе, як загнаў яе на луг, няўжо Лермантаў такі злодзей?

Бацька выліў малако ў бак і пабег на луг. Каровы ўсе былі, і конь хадзіў, як трэба.

— Не бачыў Марысю? — спытала жонка, калі ён вярнуўся ў хату.

Не паспеў адказаць, як увайшла маці Лермантава.

— Хадзіце да нас. Будзем рабіць вяселле, бо Марыся прыйшла ноччу і ўжо застанецца. Во як цяпер з маладымі!

— Вось табе і цельная ялоўка, — узлаваўся бацька. — Адна дачка, і так зрабіла, што вачэй няма куды дзяваць!

Згулялі вяселле. Маладая пара жыве шчасліва.

Аўрора

Мікола Іваноў

ДА ГІСТОРЫІ СТАЛІНІЗМУ НА БЕЛАРУСІ

— 15 —

2.5.3. Берлін 1925 год — эміграцыя вырашае: з кім яна.

Выбар сродкаў, якія сталінізм выкарыстоўваў у барацьбе са сваімі патэнцыяльнымі ворагамі, сапраўды ўражвае сваёй шырынёй. Тут і жорсткі тэрор, і рознага роду подступы, і псеўдамарксісцкая вытанчаная дэмагогія, і элементарны падман, і шмат чаго іншага. Але ўсе гэтыя сродкі ўмоўна можна было б змясціць у рамках адной традыцыйнай формулы „бізуна і перніка“. Падобнае сумяшчэнне заахвочванняў і рэпрэсій з'яўлялася неабходнай умовай станаўлення сталінскай сістэмы таталітарнай улады. Перад тым, як канчаткова расправіцца з праціўнікамі сістэмы, трэба было ўсяляк усыпіць іх пільнасць. Дзеля гэтага можна было нават іх трохі прыгарнуць да сябе, аберагаючы пры гэтым „як зрэнку вока“ чысціню марксісцка-ленінскай ідэалогіі. Такім даволі простым, калі не сказаць прымітыўным, спосабам Сталіну ўдалося ачысціць плац для будучых рэпрэсій.

У дачыненні да беларусаў гэткая тактыка выражалася ў тым, што цэнтральныя ўлады дазволілі амаль неабмежаваную палітычную гульню паміж беларускімі нацыянал-камуністамі і беларускай палітычнай эміграцыяй. Абодвум з цэнтра была падкінута ілюзія магчымасці супольнага будаўніцтва сапраўднага беларускага нацыянальнага дома на базе БССР пры неўмяшанні ў беларускія справы цэнтральнага маскоўскага ўрада. Падобная ілюзія, як можна было пераканацца пазней, прывяла да страшлівай нацыянальнай трагедыі беларускага народа. Але ці ў беларускіх патрыётаў 20-х гадоў быў іншы шлях? Пытанне гэтае яўна рытарычнае, бо ўвесь працэс беларусізацыі і звязаных з ёй падзей прыпамінаў гульню паміж катамі і іх ахвярамі, калі і першыя і другія добра разумеюць сутнасць гэтай гульні, але не ў стане змяніць бег падзей.

Злавесную, а разам з тым вядучую ролю ў ажыццяўленні гэтых планаў адыграў чалавек, аб якім у беларускай гістарычнай і публіцыстычнай літаратуры вельмі мала вядома. Асобай гэтай быў намеснік савецкага пасла ў Варшаве М. Ульянаў. Тут, аднак, трэба адпаведнае высвятленне. Згодна з Рыжскім мірным пагадненнем 1921 г., Польшча ўзяла на сябе абавязак наладзіць дыпламатычныя адносіны з савецкімі Беларуссю і Украінай, якія савецкая прапаганда прыпадносіла ў якасці „незалежных і суверэнных“ рэспублік. Да сапраўдных дыпламатычных адносін, як вядома, аж да сённяшняга дня не дайшло, але нейкае падабенства гэтых адносін усё-такі было. У Мінску было адчынена Польскае генеральнае консульства, а ў савецкае пасольства ў Варшаве была накіравана група „беларускіх“ прадстаўнікоў. Узначальваў гэтую групу як раз Ульянаў. Меў ён афіцыйны тытул „надзвычайны прадстаўнік урада БССР пры савецкім консульстве ў Варшаве“. Быў ён таксама намеснікам савецкага пасла ў польскай сталіцы, што, безумоўна, сведчыла аб яго сувязях з Масквой.

Ульянаў і стаў галоўным арганізатарам акцыі шырокамаштабнага пераезду вядучых дзеячаў беларускай эміграцыйнай апазіцыі ў БССР. Сама акцыя адбывалася з санкцыі ГПУ і праходзіла пад пільным наглядам савецкай палітычнай паліцыі.

Летам 1925 г. Ульянаў запрасіў у савецкае пасольства ў Варшаве Алеся Цвікевіча і запрапанаваў яму канкрэтны план ажыццяўлення яго пераезду ў Мінск. Ён паінфармаваў старшыню беларускага эміграцыйнага ўрада аб неабходнасці правядзення палітычнай акцыі, якая б сведчыла пра „спыненне ўсялякай антысавецкай дзейнасці ўрада БНР і прадэманстравала шчырае жаданне эміграцыі актыўна працаваць над умацаваннем адзінага беларускага нацыянальнага дома“. Характар гэтай акцыі павінен быў вызначыць сам А. Цвікевіч, але такім чынам, каб яна магла пераканаць савецкія ўлады ў шчырасці імкненняў беларускіх замежных дзеячаў.

На адказ А. Цвікевіча не трэба было доўга чакаць. Неўзабаве ён запрапанаваў наладзіць спецыяльную канферэнцыю беларускіх работнікаў замежжа. На ёй А. Цвікевіч і ўсе міністры БНР урачыста перад абліччам усёй беларускай грамадскасці абвесцяць перадачу сваіх міністэрскіх мандатаў ураду БССР. Падобнае рашэнне патрабавала ад А. Цвікевіча асабістай мужнасці, але аб'ектыўна яно адпавядала агульным настроям сярод беларусаў за межамі БССР. Не апошнюю ролю ў гэтым рашэнні лідэра беларускай эміграцыі адыграла серыя ягоных сустрэч у канцы верасня 1925 г. з дэлегацыяй беларускіх пісьменнікаў у складзе Янкі Купалы, Цішкі Гартнага (З. Жылуновіча) і Міхася Чарота. Яны, відаць, і перадалі А. Цвікевічу паўафіцыйную згоду ўрада БССР на яго прыезд. Гэтыя жывыя сведкі шырокага нацыянальнага адраджэння ў БССР канчаткова пераканалі эміграцкага прэм'ера ў неабходнасці прыняць прапанову савецкіх улад і пераехаць у БССР.

На месца правядзення канферэнцыі быў абраны Берлін. Зроблена гэта было невыпадкова. Рапальскае савецка-германскае пагадненне 1922 г. знаменавала сабой пачатак вельмі блізкіх, нават сяброўскіх, адносін паміж урадамі Веймарскай Германіі і Савецкага Саюза. Савецкія прадстаўнікі адчувалі сябе ў Берліне вельмі свабодна і маглі ва ўсіх сваіх дзеяннях разлічваць на разуменне і садзейнічанне з боку нямецкай адміністрацыі. Берлін, да таго ж, з'яўляўся цэнтрам рускага зменавехаўства, горадам, дзе адбываліся рэгулярныя кантакты паміж рускай эміграцыяй і прадстаўнікамі савецкіх улад. Тут ад 1918 г. без якіх-небудзь перашкод дзейнічала афіцыйнае

ПОГЛЯДЫ

НА ХВАЛЯХ ЭФІРУ

Разам з апошнімі палітычнымі пераменамі ў свеце павінны нармалізавацца і справы нацыянальных меншасцяў, у тым ліку і ў нашай краіне.

Ствараюцца нам, беларусам, магчымасці шырэйшага доступу да радыё. Ад 1 лютага г.г. штодзённа па 15 хвілін, а ў нядзелю — па 30, а ад 1 чэрвеня штодзённа па 30 хвілін можам слухаць з Беластока радыёперадачы на беларускай мове. Будзе гэта мець велізарнае адукацыйна-культурнае і інфармацыйнае значэнне.

Па-мойму, трэба абавязкова ўвясці і трыццацімінутныя перадачы раз у месяц у першай польскай праграме тэлебачання. На Літве палякі ўжо гэта маюць. Думаю, што калі ў нас будзе гэта ўведзена, магло б яно быць дасканалым прыкладам у гэтым напрамку і для іншых рэспублік СССР.

У адукацыйным і культурна-асветным жыцці беларусаў у Польшчы мела б вялікае значэнне магчымасць глядзець тэлеперадачы з Гродна на беларускай мове — так, як палякі на Літве, Беларусі і Украіне могуць глядзець тэлеперадачы на польскай мове. Ад імя ўсіх беларусаў з Беласточчыны звяртаюся да ўлад БССР з просьбай стварэння нам такой магчымасці ў найбліжэйшым часе. Да гэтай пары можам бачыць праграму з Гродна толькі на рускай мове. Хто нам можа дапамагчы мець часцейшы кантакт з роднай мовай, песняй, культурай? Толькі сябры з БССР!

Я. Зенюк

КАПЛІЦА Ў БАХУРАХ

Гісторыя гэтага помніка стагоддзі.

Паводле мясцовых жыхароў, каплічка была пабудавана пры крыніцы рэчкі Луплянка, пры сённяшняй вёсцы Луплянка-Новая. Пастаўлена яна была перад увядзеннем царкоўнай уніі на гэтай тэрыторыі. Вакол капліцы пачалі будавацца, што дало пачатак вёсцы Луплянка-Новая. Багаслужбу, як гаворыць паданне, вёў духоўны, які адмовіўся прыняць унію. І яго пазбавілі прыходу.

Некалькі дзесяткаў гадоў пазней храм згарэў. На адбудову царкоўкі на тым жа месцы не далі дазволу. Мясцовае праваслаўнае грамадства вырашыла пабудаваць капліцу св. Мікалая ў гушчары Ялоўскай пушчы, таксама над рэчкай Луплянкай, але на іншым месцы, там, дзе цяпер знаходзіцца вёска Бахуры.

Так узнікла месца, дзе маліліся праваслаўныя. Сама этымалогія назвы вёскі — ад мянушкі (бахуры — незаконна народжаныя дзеці).

Навакольныя жыхары, якія не мелі пастаяннага праваслаўнага святара, былі прымушаны ўключыцца ў лік уніяцкага прыходу. А калі уніяты вярнуліся да праваслаўя (1839), даволі доўга прыхільнікі уніі карысталіся мясцовай капліч- кай, падтрымоўваючы традыцыі і звычаі грэка-каталіцкага абраду.

Першым праваслаўным апекуном капліцы ў Бахурах быў жыхар вёскі Лявоневічы Мікола Салавей, сын Міхала, званы Матусаў, відавочна, ад імя дзеда або прадзеда Мацвея. Выконваў свае абавязкі на працягу 60 гадоў (1845-1905).

У 1905 годзе капліца згарэла, а чатыры гады пазней пачалася будова новай на тым жа месцы, г.зн. над крыніцай пры рэчцы Луплянка. Дзякуючы намаганням надта актыўнай прыхаджанкі Марыі Вароны, пры хадайніцтве настаяцеля прыхода св. Аляксандра, айца Мікалая Мітрапольскага, удалося здабыць немалы надзел драўніны. Абавязкі апякункі (старасціны) царквы выконвала Марыя Варона да часу эвакуіроўкі насельніцтва ў глыб Расіі ў 1915 годзе.

Пасля вяртання з бежанства ў 1922 годзе жыхары засталі толькі вялікі вобраз св. Міколы — рэшта абсталявання капліцы была зруйнавана. Капліцу ўзяў пад апеку Мацей Бойка, які клапаціўся пра аб'ект да 1939 года. Пасля смерці Мацея капліцай апекаваўся Ян Бойка. У 1941 годзе, пры пажары вёскі, згарэла і капліца з цэлым абсталяваннем.

Пасля вайны, у 1947 годзе, паўторна пабудавалі на старым месцы царкоўку, размерам 5 на 4 метры. Па ініцыятыве сённяшняга настаяцеля прыхода, а. Яўгенія Канаховіча, у 70-ыя гады быў праведзены грунтоўны рамонт: былі выменены падмурак і падлога, дах быў пакрыты шыферам. Зрабілі гэта жыхары вёскі Бахуры, пры ўдзеле царкоўнага старасты Яна Бойкі.

Нядоўга цешыліся вернікі прыгажосцю капліцы. Бяда нашага стагоддзя — абкраданне храмаў, асабліва праваслаўных — дасягнула і сюды. Ноччу з 11 на 12 лістапада 1976 г. зладзеі ўкралі 8 абразоў на палатне і знішчылі рэшту. Клапатлівыя прыхаджане нанова забяспечылі храм неабходным абсталяваннем.

Ад 1980 г. староста ў Бахурах — Ян Варона.

Службы ў капліцы адбываюцца, апрача заказаных і пры выпадку, напярэдадні Хрышчэння Гасподня — 5 (18) студзеня, на Перанясенне мошчаў св. Міколы — 9 (22) мая, св. Міколы-Цудатворца — 6 (19) снежня. Урачыстасці гэтыя звязаны з пасвячэннем вады ў рэчцы Луплянцы, а само месца асабліва паважаецца вернікамі, якія лічаць яго цудатворным.

Р.С.

прадстаўніцтва ўрада БНР са сваёй сядзібай і невялікімі сродкамі, якія ў якасці пазыкі былі атрыманы ад урада Украіны ў гады грамадзянскай вайны. Адпаведны ўплыў, зрэшты, на рашэнне А. Цвікевіча перабрацца ў Мінск меў факт, што ўкраінскія грошы ўрэшце скончыліся.

Задуманая А. Цвікевічам канферэнцыя беларусаў замежжа адбылася ў Берліне 12—16 кастрычніка 1925 г. У гісторыю яна ўвайшла пад назваю Другой беларускай нацыянальнай нарады. У яе працах, апрача Цвікевіча, удзельнічалі яшчэ 9 міністраў БНР, а таксама ўплывовыя беларускія нацыянальныя дзеячы з Прагі, Рыгі, Берліна і Коўна. Актыўна ўдзельнічалі ў яе працы прадстаўнікі савецкага боку: Змітрок Жылуновіч і вядомы нам Ульянаў. Старшынёй нарады быў абраны прадстаўнік беларусаў Латвіі, адзін з нядаўніх стваральнікаў беларускага войска ў гады грамадзянскай вайны Канстанцін Езавітаў. З дакладам „Аб сучасным моманце ў нацыянальным і дзяржаўным будаўніцтве Беларусі“ выступіў А. Цвікевіч. Канферэнцыя, як вядома, рыхтавалася ў спешцы, і А. Цвікевіч не здолеў нават напісаць тэксту свайго выступлення. Аратарстваваў ён па даволі падрабязных тэзісах, якія, на шчасце, захаваліся ў архіве ЦК КПБ. Тэзісы гэтыя з'яўляюцца даволі цікавым дакументам свайго часу. Сведчаць яны аб выразна кан'юнктурных намаганнях аўтара аб'яднаць камуністычную і народніцкую ідэалогіі. Ён пазітыўна ацэньвае І Усебеларускі кангрэс 1917 г. Называе час яго склікання „момантам найбольш шырокага ўкаранення беларускага нацыянальнага ідэалу ў масу“. „Калі б кангрэс не быў разогнаны, — піша ён, — беларускі рух цалкам стаў бы на савецкую платформу“. Ідэал беларускага адраджэння А. Цвікевіч бачыць у „актыўным супрацоўніцтве беларускага сялянства з рускім пралетарыятам, што ў палітычным плане азначае саюз Беларусі з Масквой“. „Лёс Беларусі, — заключаў ён, — непарыўна звязаны з лёсам СССР і далейшым развіццём сацыялістычнай рэвалюцыі“.

У такім самым прасавецкім духу былі вытрыманы і ўсе пяць рэзалюцый канферэнцыі. У прыватнасці, у рэзалюцыі аб палітычным моманце гаварылася: „У сьвядомасці таго, што ўлада сялян і работнікаў, замацаваная ў Менску, — сталіцы Радавай Беларусі, запраўды імкнецца адрадзіць беларускі народ культурна, эканамічна і дзяржаўна, што Радавая Беларусь ёсць адзіная рэальная сіла, што можа вызваліць Заходнюю Беларусь ад польскага іга, у поўным паразуменні з краёвымі арганізацыямі мы пастанавілі: спыніць існаванне Урада Беларускай Народнай Рэспублікі і прызнаць Менск адзіным цэнтрам нацыянальнага адраджэння Беларусі“.

Насуперак узгадненням, якія былі дасягнуты раней паміж А. Цвікевічам і Ульянавым, Другую Беларускую нацыянальную нараду не ўдалося ператварыць у гучную акцыю цалкавітага падпарадкавання беларусаў замежжа ідэям яднання вакол БССР у мэтах нацыянальнага адраджэння беларускага народа. Сярод удзельнікаў нарады выдзелілася група дэлегатаў, якія разглядалі пазіцыю А. Цвікевіча і яго прыхільнікаў як здраду нацыянальнай справы беларусаў. Лідэрам гэтай групы на нарадзе стаў Язэп Мамонька. Менавіта з яго вуснаў упершыню прагучала ў адрас А. Цвікевіча абразлівае акрэсленне „зменатычнікавец“*. Група Я. Мамонькі не толькі не падтрымала новы курс палітычнай беларускай эміграцыі, але нават зляжыла афіцыйны пісьмовы пратэст старшыні канферэнцыі К. Езавітаву. У пратэсце, у прыватнасці, гаварылася: „Рэзалюцыя „Аб становішчы пад польскай акупацыяй і ў Радавай Беларусі“ з'яўляецца нічым іншым як зменатычніцтвам. Асобы, прымаўшыя гэту рэзалюцыю, сьвядома паставілі пад удар увесь беларускі рух, як у Польшчы, так і ў Латвіі. Гэтым актам яны даюць права палякам і латышам увесь беларускі сацыяльна-рэвалюцыйны рух разглядаць як акцыю РКП і палітыку Масквы“.

Перасцярогі з боку былых сяброў не прыпынілі працэс наладжвання супрацоўніцтва паміж беларускімі дзеячамі замежжа і савецкімі ўладамі. 25 кастрычніка 1925 г. усяго толькі 10 дзён пасля завяршэння Берлінскай канферэнцыі ў Мінск выехаў А. Цвікевіч. У канцы 1925 г. перабраліся ў сталіцу БССР дзяржаўны сакратар БНР Л. Заяц, А. Вальковіч і шэраг іншых дзеячаў. У Мінску ўсе яны адразу атрымалі адказныя пасады ў дзяржаўным апараце, у навуковых, грамадскіх і культурных установах. А. Цвікевіч, у прыватнасці, быў прызначаны старшынёй Беларускага таварыства дружбы з замежнымі краінамі.

Палітычная эвалюцыя А. Цвікевіча і іншых вядучых дзеячаў беларускага руху была выклікана цэлым комплексам прычын, пачынаючы ад прыхільнай пазіцыі ў дачыненні да эміграцыі ўлад БССР, іх зацікаўленасці ў роспуску ўрада БНР і завяршаючы сямейнымі сувязямі А. Цвікевіча. Урад БНР і сілы, якія групаваліся вакол яго, у адрозненні ад заходнебеларускага руху ў Польшчы, амаль цалкам страцілі масавую базу і знаходзіліся ў вельмі цяжкім перш за ўсё матэрыяльным становішчы. Супрацоўніцтва ж урада БНР з Літвой завяршылася, як вядома, поўным фіяска, і яго міністры ператварыліся ў другаякасных эмігрантаў з даволі мрочнымі перспектывамі адраджэння сваіх уплываў. З двух альтэрнатыўных варыянтаў свайго далейшага лёсу: удзел у заходнебеларускім нацыянальным руху ў Польшчы альбо прыняццё даволі высокіх дзяржаўных пасад у БССР, яны выбралі апошняе. Лідэры эміграцыі паехалі ў Савецкую Беларусь з наіўнай надзеяй адстойваць і там некаторыя свае палітычныя прынцыпы і ідэалы. Наіўнасць гэтая, аднак, у хуткім часе абярнулася страшлівай трагедыяй.

(Працяг будзе)

* — У 20-я гады ў палітычнай лексіцы ўжываліся два раўназначныя акрэсленні „зменатычніцтва“ і „зменавехаўства“. Мы ж лічым мэтазгодным паслугоўвацца апошнім, больш зразумелым для сучаснага чытача.

СВАЁ СВАІМ

Жылі яны да зайздрасці дружна. Невялікая палоска зямлі, якую рупліва апрацоўвалі, дазваляла ледзь пражыць і сяктак утрымаць трое дзяцей. Цяжка працавалі, але ніколі не наракалі, і ніколі на іх загоне нічога не змарнавалася. Усё ў час было засеяна і сабрана. А не мелі нават свайго каня. Трасцяне, бо было тое ў той паднарвянскай вёсцы, не раз дзіву даваліся, зайздросцячы іх дружнасці і пасляховасці. Ніколі яны не скардзіліся, што ім цяжка. Дзеці ад маленства былі прызвычаены да працы. Калі іншыя ў іх гадах бестурботна гулялі, тыя нават у прысвяткі не трацілі дарам часу — то наймаліся пасвіць чужых кароў, то ішлі ў ягады ці ў грыбы, якія потым маці прадавала яўрэям у Заблудаве. Апрача свайго, не раз працавалі і на чужых загонах. Пабраўшы сярпы, ішлі з маткаю жаць чужое збожжа.

Першая захварэла маці. Хварэла надоўга. Праляжала вясну і лета, а пад Ганну памерла. Паміраючы, сабрала ля сябе сваіх дзяцей і наказвала:

— Слухайце бацьку і працуйце.

Так і памерла. Працы яшчэ прыбавілася, а сіл не хапала. Ды і ў сям'і пачало штосці дзеяцца не так. Усё пачало крывіцца, быццам той дом, у якім згніла адна падрубіна.

Незадоўга пасля смерці маці пачалі паміраць і іншыя.

Сяліба засталася пустой. Але аднавяскоўцаў, якія дружна паспачувалі над няшчасцем, здзівіла адно — па-ранейшаму на іх панадворку і загонах панаваў парадак. Усё роўна як быццам бы нехта там прабываў. Адчувалася прысутнасць рукі гаспадара.

— Хто ж гэта можа такі быць, які б наводзіў тут парадкі? — не раз задумваліся аднавяскоўцы, сабраўшыся ці то на вячорках ці проста ў святочную раніцу, сеўшы на лаўцы пагаварыць.

Але ніколі нікога не бачылі, каб працаваў на іх загоне, не бачылі таксама, каб хтосці заходзіў у іх хату. І раптам аднойчы ўсё сталася ясным.

— Быў гэта канец жніўня, — пачала расказваць мне адна з жыхарак гэтай вёскі. — Усталі мы на досвітку. Падаіла я карову і, каб не траціць дарма часу, вырашыла схадзіць у грыбы. Абудзіла свайго сына Толіка і разам з маёй мамаю пайшлі ў Рагазоўку. Даходзім да той невялічкай хаткі, дзе яны жылі, аж — што за ліха? — нейкія агеньчыкі насупраць нас гараць ды мільгаюць, быццам бы варушыліся. Святла ж тады на вуліцы ніякага не было. А яны варушацца. Божа ж, — думаю, — нейкі прывід. Я ж тады не малодзенькая, ужо была, трое сваіх дзяцей нарадзіла. Нічога, ідзем. Мама таксама гэта бачыць. Толькі Толік заспаны вочы працірае і на нішто не звяртае ўвагі. Падыходзім бліжэй, прыглядаюся, а гэта трое малых парасят бяжыць і ў кожнага на шыі ліхтарык запалены. Падбеглі да панадворка, проста ў яго ўбеглі ды давай агарод рыць, што каля хаты быў. Ну, думаю, нешта яно не так. Але іду, нічога не гаворачы. Маці таксама маўчыць, але чую, як усё бліжэй да мяне падыходзіць. Прайшлі мы можа з дзесяць крокаў, аж там, дзе Бажковая жыла, бачу — стаіць нехта. Сам нейкі такі белы-белы. Пачаткова я думала, што можа гэта млынар так рана ў млын выбраўся. Падыходжу бліжэй — а гэта нябожчык Трахім, гаспадар тае сялібы. Мы маўчком, бокам, бскам, як бы нічога не здарылася, і пайшлі перад сабою. Потым я азірнулася і ўбачыла, як скручвае ён на свой панадворак. Дык значыць, нават і пасля смерці прыходзілі яшчэ сваю гаспадарку даглядаць. Такія былі дружныя. Сваё сваім.

Міхась Шаховіч

СЕЛЯДЦЫ З ТУШАНЫМІ ЯБЛЫКАМІ

На паўкілаграма салоных селядцоў трэба ўзяць 30 дэкаў кіслых яблыкаў, 10 дэкаў цыбулі, 4 лыжкі дробна пасечанай цыбулькі, 4 лыжкі алею, 2 лыжкі цукру, лімонны сок ці вінны воцат, прыправы („чылі", папрыка, перац, соль, гваздзіка).

Вымачаныя селядцы памыць, зняць скурку і зрабіць філе. Палавінкі селядцоў нарэзаць упоперак на кавалачкі і палажыць іх на талерку ў выглядзе цэлых селядцоў.

Яблыкі памыць, ababраць, спырснуць лімонным сокам ці вінным воцатам, выняць сярэдзіну, нарэзаць на часткі, палажыць у каструльку, насыпаць цукрам, даліць дзве лыжкі гарачай вады, стушыць. Яблыкі памешваць, каб не прыпаліліся ў часе тушэння. Павінны яны астыць. У той час абабраць цыбулю, нарэзаць яе як мага драбней, або сцерці на тарцы з вялікімі дзіркамі, пасыпаць соллю і цукрам і пакінуць так на некалькі мінут, каб яна змякла, а пасля спалучыць з астуджанымі яблыкамі і дробна нарэзанай зялёнай цыбулькай. Праверыць яшчэ раз, ці хапае солі, цукру, дадаць папрыку і перац, стоўчаную гваздзіку. Селядцы на талерцы спырснуць вінным воцатам або лімонным сокам і абламыць падрыхтаванымі яблыкамі з цыбуляй. Усё паліць алеем. Упрыгожыць лісткамі пятрушкі і памідорамі.

Падаваць з хлебам ці булкамі.

РАЛЬМОПСЫ З КІСЛАЙ КАПУСТАЙ

На паўкілаграма салоных селядцоў узяць 15 дэкаў цыбулі, 10 зярнят перцу, некалькі зярнят англійскага зелля, лаўровы лісток, 2 лыжкі алею, паўшклянкі лімоннага соку ці віннага воцату, 10 дэкаў кіслай капусты і змелены перац.

Селядцы памыць, вымачыць, ачысціць, зрабіць філе. Кіслую капусту дробненька пасячы, пасыпаць крыху перцам, перамяшаць. Філе разлажыць брушной часткай уверх. На паверхні кожнага філе (палавінка селядца) палажыць крыху капусты, загарнуць ды сашпіліць драўлянай шпількай. Цыбулю ababраць, сцерці на дробнай тарцы, лаўровы лісток раскрышыць. Надрыхтаваныя ральмопсы складаць у слоікі, перакладаючы іх цыбуляй і перасыпваючы падрыхтаванымі прыправамі. Заліць алеем, а пасля лімонным сокам ці вінным воцатам, змешаным з пару лыжкамі халоднай кіпячонай вады. Трымаць у закрытым слоіку ў халадзільніку. Праз два-тры дні ральмопсы з селядцоў можна есці

Гаспадыня

Дарагое Сэрцайка, ты ўсім вельмі добра раіш і дапамагаеш у розных справах. Я хачу напісаць, якія ў маім жыцці былі здарэнні. Мая жонка была вельмі прыгожая. І я яе заўсёды павучаў, як мае яна абыходзіцца з залётнымі, але некультурнымі мужчынамі. Але неяк на практыцы гэта нічога не дало.

А было так. У нас быў кватарант, ён жыў у пакоі цераз сені. Ні вечарам, ні раніцай ён да нас не прыходзіў. Наогул мы ўставалі каля пятай гадзіны, а на гэты раз усталі а чацвертай, бо я ад'язджаў у Белавежскую пушчу. Выходзячы з хаты, я на парозе спаткаў кватаранта. Ён ішоў на кухню да мае жонкі з паперамі ў руках — хацеў нешта пісаць. Я нічога не сказаў, але падумаў сваё. І жонка пасля нічога не сказала, чаму гэта ён у такую пару прыходзіць, калі гаспадара дома няма.

Але праз пару тыдняў нешта падобнае паўтарылася зноў. Я якраз ад'язджаў на поле, а кватарант ішоў на работу. Я, аднак жа, не паехаў адразу, а прыйшоў у хату і сеў каля стала, а жонка ў той час стаяла каля печкі. Раптам увайшоў кватарант, стаў насупраць жонкі і нейкую хвіліну глядзеў ёй у вочы. Нічога так і не сказаўшы і нічога не запытаўшы, сеў каля стала, сказаў: "Długopisu zapomniałem". І пайшоў, не заходзячы ў свой пакой.

Аднойчы мы з жонкай былі ў сваім пакоі, а ён заглянуў і пайшоў без слова. Пасля таго мая жонка ў суседняй вёсцы апытала кватэру, і мы адправілі кватаранта.

Праз некалькі год у нас зноў былі два кватаранты. Аднойчы жонка мая ляжала на вузкай ляжанцы. Я хацеў каля яе легчы, але яна мне сказала: „Куды лезеш, тут дваім цесна!". Але другім разам, калі яна ляжала на той самай ляжанцы і я быў у тым пакоі, увайшоў кватарант і, не пытаючыся, лёг каля маёй жонкі ды яшчэ сказаў: „Найлепей то з гаспадыняй!" І я тады надумаў: „Я стаю, а ён ляжыць каля мае жонкі?!" Праўда, жонка праз хвіліну ўстала, нічога не сказаўшы. А я падумаў: „Калі нічога не сказала, то гэта можа зноў паўтарыцца!"

Прайшло больш дзесяці год. Я пра тое не думаў і не ўспамінаў, але ж спамянула жонка: „Я вось цяпер думаю, што зварыць на снеданне, а калісь яшчэ і для кватаранта трэ было варыць!" А я сказаў: „Яны не паводзілі сябе, як трэба! Калі я ад'язджаў, то ён прыходзіў да цябе, яшчэ й з работы вярнуўся, думаў, што ты адна дома! Відаць было, што гатоў накінуцца на цябе!" А жонка са злосцю: „Ён да цябе прыходзіў, а не да мяне! Можа, я б тут не стаяла, каб меў накінуцца на мяне!" А я ёй: „Каб ляжала на ложку, то яшчэ лепш было б. Ён лічыў, што мяне дома няма, і на цябе дзівіўся, а не на мяне. А памятаеш, як той другі пры мне да цябе ў ложак улез!" А жонка: „А ён жа да печкі лез, а не да мяне!" Кажу: „А то ж у той час печка не палілася, ды й ён не сказаў, што яму добра каля печкі, а сказаў, што яму добра з гаспадыняй, і ты на гэта нічога не сказала!" Тады жонка сказала: „А што, трэба было яго нагой піхануць? Хоць з некультурным, але можна і культурна абыйсціся!" А я думаю так, што трэба было хутчэй устаць, каб ён не паспеў сказаць, што яму найлепш з гаспадыняй. Або жонка мая павінна была злаяць яго за тое, што лезе ў чужую пасцель. А таму першаму, па-мойму, павінна была загадаць, каб не прыходзіў тады, калі гаспадара дома няма. Тады жонка сказала: „Я нічога такога не заўважыла і не думаю, каб трэба было мне апраўдвацца!". Сэрцайка, скажы, ці павінна была мая жонка заўважыць, хто каля яе кладзецца, а хто стаіць?..

Х.Х.

Ой, дзядзьку, дзядзьку! Жонка твая павінна была зрабіць інакш. Калі б яна сапраўды ляжала на ляжанцы з кватарантам і абнімалася ды цалавалася з ім, а ты ў той момант убачыў гэта, павінна была сказаць табе: „Хведзька, то ты прыйшоў?. А гэты хам, што мяне абнімае ды цалуе, — то хто?.." Во тады ўсё добра было б!

Сэрцайка

Я замужняя, маю двое дзяцей, кватэру ў блёку. Прыснілася мне, што я знаходжуся ў хаце маіх бацькоў. А там многа людзей — сваякі і знаёмыя. Ёсць мой калега з работы, які цяпер у ЗША. Але што дзіўнае, ніхто з гэтых людзей не сядзіць пры стале, ды стол не накрыты для пачастунку, і не сядзяць яны на месцы, а ўсе ходзяць па хаце. Зазвінеў званок. Я падыйшла да дзвярэй, каб адкрыць. Увайшла сваячка з мужам, сынам і дачкой. Дачка Эля за граніцаю ўжо пару гадоў. Але што цікава, усе гэтыя людзі — старэйшыя і маладзейшыя, прыгожа выглядаюць — намнога маладзей і прыгажэй, чымсці ў рэчаіснасці. Нават сваячка, якая мае акалечаны твар, выглядае прыгожа і акалечання зусім не відаць. Потым выйшлі мы ўсе з хаты маіх бацькоў, і я ўжо знаходжуся пры сваім блёку. І тут мне найбольш запамяталася тая Эля. Астроне, што можа абазначаць мой сон?

Аля

Аля! Твой сон добры. Аб гэтым сведчыць тое, што людзі, якія прысутнічалі ў хаце тваіх бацькоў, прыехалі з заграніцы, у кожным разе, ты ведаеш, што яны цяпер працуюць за граніцай. Заграніца ў сне абазначае перамену на добрае. Аб добрым сне сведчыць і тое, што ўсе гэтыя людзі прыгожа выглядалі. А найбольш мяне пераконвае ў тым, што здарыцца ў тваім жыцці нешта прыемнае, тое, што выглядала прыгожа нават сваячка, у якой быў акалечаны твар. Напэўна, перамена на добрае будзе!

Астрон

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Была зіма. Была субота. Было сонца. Аж вочы сляпіла, так іскрылася ўсё навокал.

Грыша ўзяў у мамы венік і пачаў змятаць з дывановай дарожкі пыл. Награбе на дарожку снегу, а потым змяце... І снег робіцца цёмны. Адкуль толькі бярэцца ўзімку пыл?!

„Чы-шчу, чы-шчу", — шарахціць венік аб дарожку.

— Не спяшайся, Грыша, — раіць мама, цешачыся, што сын такі ўвішны і не лянуецца.

А чаго ленавацца? Не кожны дзень і не ўсякаму даюць чысціць дарожку. Захоплены працай, Грыша і не заўважыў, што дарожка скончылася і ён ужо мяце проста снег. Спыніўся. Азірнуўся. Навокал усё белае, а дарожка ярка-зялёная, нібы яе толькі што купілі і прынеслі дадому. І таму здаецца, што гэта вярнулася лета і праз снег прабіваецца мурава.

„Тра-та, тра-та-та", — застракатала ў Грышы над галавой Пачаў угледацца ў галлё на дрэвах: „Дзе яна, даўгахвостая дражнілка?" Ды сярод снежных шапак на дрэвах не так лёгка высачыць сароку. Яна ж таксама белая, толькі сям-там чорная. Як снег на чорных зімовых дрэвах.

Раптам сняжынкі запарушылі Грышу з галавы да ног, іскрыстай пудрай узвіліся ў паветра. На дарожцы забегалі зялёныя хвалі. Гэта мама пачала атрасаць дарожку ад снегу. І Грышу было прыемна адчуваць прахалоду сняжынак, што падаюць на твар.

„Тра-та-та..." — затрашчала зусім блізка. І толькі цяпер Грыша згледзеў на дрэве сароку.

— Вось я табе зараз пакажу, — пагразіў хлопчык венікам. Сарока ў адказ зірнула чорным цікаўным вокам і затрашчала яшчэ мацней: „Тра-тра, тра-та-та-та..."

Грыша хацеў дацягнуцца венікам да сарокі, але зверху зляцеў камяк снегу і пацэліў якраз за каўнер. Як знарок — вось табе! Хлопчык аж прысеў ад неспадзяванкі і пачаў вытрасаць рукавіцай снег. А рукавіца ж таксама ў снезе!

— Хто ж гэта цябе так абсыпаў? — здзівілася мама.

— Сарока, — адказаў Грыша. — Глядзі, глядзі! Вунь гуляе па нашай дарожцы... Во!

— Ёй жа, відаць, холадна ножкі замерзлі, — сказала мама.

А сарока тым часам дзяўбла, шчыкала зялёную поўсць на дарожцы.

— Глянь, што робіць, — зашаптаў Грыша. — Яна ж дарожку прадзяўбе...

У дзюбе сарока ўжо трымала зялёны касмыль.

— Гэта яна ў гняздо сабе, каб цяплей было... — растлумачыла мама. — Кыш, кыш...

А сарока нібы і не чула. Грыша махнуў рукой, яго чырвоная рукавічка зляцела з рукі і пляснулася на дарожку. Дарожка зялёная, рукавічка чырвоная, а вакол усё-ўсё такое белае! Сарока падскочыла раз-другі, распасцерла крылы. „А што, калі яна схопіць маю рукавічку?" — падумаў Грыша. Хлопчык уявіў сабе, як сарока залезе і будзе грэцца ў яго рукавічцы, і засмяяўся. Але трэба, трэба ратаваць рукавічку. Ён падбег, упаў на дарожку і прыкрыў рукавічку сабою. Сарока сярдзіта затрашчала і, не выпускаючы з дзюбы зялёнага касмыля, узляцела...

Мама тым часам пацягнула дарожку на сябе, а з ёю разам і Грыша паехаў па снезе. Ехаў і заходзіўся ад смеху. Потым падскочыў, схапіў рукавічку, надзеў і разам з мамай пачаў вытрасаць дарожку ад снегу.

А. Паскробышаў

ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

КАЛЫХАНКІ

З НАРОДНАГА

ДОБРЫ ВЕЧАР

Добры вечар, сад, сад,
Ужо бярозкі спяць, спяць.
Мы таксама ўсе заснем,
Толькі песенькі спяем.

Нашым дзеткам — дон, дон,
Хай прысніцца сон, сон.
Добры сон, шчаслівы сон,
Спіце, дзеткі, — дон, дон.

Добрай ночы, сад, сад,
Усе дрэвы спяць, спяць.
Нам таксама спаць пара,
Спаць пара...

ОЙ, БЫЧОК, МОЙ БЫСЕНЬКА

Ой, бычок, мой бысенька,
Залатая лысінка,
Бадлівыя рогі,
Тупучыя ногі,
Ты ціхенька хадзі
І дзіцятка не будзі.

ЖУРАВЕЛЬКА ДАЎГАНОГІ

Журавелька даўганогі,
Мабыць, збіўся ён з дарогі.
Сеў на нашыя вароты
І ад пылу чысціць боты,
А вароты скрып, скрып...
Наш сыночак спіць, спіць.

У апрацоўцы Васіля Віткі

Удзельніцы беларускага дэкламатарскага конкурсу Аня Засім і Уршуля Кунцэвіч з Ляшукоў. **Фота Я. Ч.**

Алесь Якімовіч

ЛЯНОТА

КАЗКА

Пачатак у папярэднім нумары

IV

Спаў Алік доўга. Ніхто яго не будзіў. А калі прачнуўся ды глянуў на гадзіннік, дык аж за галаву хапіўся: цэлую гадзіну лішнюю праспаў!

Выбег Алік на кухню, бачыць — там маці сядзіць з бульбінай у руках і дрэмле.

— Ты чаму мяне не пабудзіла? — напаў на яе Алік. — Праз цябе я ў школу спазніўся!

— Я хацела цябе пабудзіць, — адказала маці. — Але такая на мяне лянота напала, што я нават устаць з табурэткі не магу. Пачала бульбу чысціць, дык яна ў мяне з рук валіцца.

— Ай-яй-яй! — замітусіўся Алік. — Будзе мне ад настаўніцы. Напішы мне запіску, што ў мяне жывот балеў...

Алік прынёс маме кавалак паперы і аловак. Маці ўзяла паперу, але яна тут жа выпала з яе рук.

— Што ты — бязрукая? — са злосцю сказаў Алік.

Ён падняў паперу і зноў падаў маме. Але на гэты раз маці нават рукамі не паварушыла.

(Працяг на стар. 10)

ХТО ДЗЕ СПІЦЬ

След парошы на дарозе,
Ціха, ціха у бары.
Мядзведзь грэецца ў бярлозе,
Мышка грэецца ў нары.
У хмарах грэюцца бураны
Ад марозу ў серабры,
Дзеткі грэюцца ля мамы,
А у коміне — вятры.
Усіх іх люляе сама
Беласнежная Зіма.

*** * ***

Снег ад месяца іскрыцца,
Дым над комінам дугой.
Пень надзеў са снегу шапку
І любуецца сабой.
Зайка выйшаў на палянку.
— Падары мне, пень, вушанку!

ТАПКІ

Памерзлі ў верабейчыка
На марозе лапкі.
Яму пашыла Верачка
Прыгожанькія тапкі.
Вынесла павесіла
У садзе на галінку,
І кліча звонка, весела
Вераб'я дзяўчынка.
— Верабейка, прыляці,
На галінцы пасядзі.
Абуй свае лапкі
У цёплыя тапкі!
Верабейка: „Чык-чырык,
Абувацца не прывык".

Іван Крупко

Вершы Віктара Шведа

ПЕРАСЦЯРОГА

Сустрэліся на панадворку
Каты, што грэлі ў сонцы плечы.
Адзін з іх распачаў гаворку,
Як і заўсёды, па-кашэчы.

— Я вельмі чуйным быць
павінен,
Таму што меў перасцярогу.
Мне сёння чорная машына
Зноў пераехала дарогу.

ПАЧУЎ КОНЬ СЕНА

Да Янкі скардзіцца Лявонь:
— Як добра, што яшчэ жыву.
Мяне ваш неразумны конь
Ледзь не ўкусіў за галаву.

— Асцерагайся, мілы друг,
Конь сільны надта ж у зубах,
І дасканалы мае нюх,
Відаць, пачуў ён сена пах.

ВЕРНЫ САБАКА

Мае малы Якаў
Вернага сабаку.
З ім ён толькі ходзіць
На прагулку штодзень.
Верны ён такі —
Есць з яго рукі.
На яго ён лае
І яго кусае.

СУШЫЦЬ ГРЫБЫ ВАВЁРКА

Маму на панадворку
Пытае раптам Света:
— Скажы, чаму вавёрка
Сушыць грыбочкі летам?

А мо вавёрка хоча
Сапернічаць з табою,
Варыць грыбны супочак
Халоднаю зімою?

УРОК МУЗЫКІ

Маці пытаецца: — Сынок,
Скажы мне сёння цалкам
шчыра:
Як музыкі прайшоў урок,
Ці ўжо хоць крышачку
ты вырас?

— Выдатна, мама, я мастак!
Сёння іграў з натхненнем,
спраўна,
І голасна надзвычай так,
Што праслязіўся мой настаўнік.

САБАЧЫ ЛЁС

— Намнога лепшы лёс
кашэчы, —
Азваўся да ката сабака. —
Зімой ты грэешся на печы,
А я калею, небарака.

Яму на гэта кот-мурлыка:
— Ты толькі сам тут вінаваты.
Не трэба так заядла гыркаць
Заўжды на кожнага ля хаты.

МОЎНЫ ПРАГРЭС

— Англійская цяжкая мова
У маіх школьных абавязках.
Я вывучыў такія словы,
Як „добры дзень" і „калі ласка".

— Дык гэта многа, мілы Коля,
Замежнікам ты будзеш скора.
Па-беларуску аніколі
Слоў гэтых, дружа, не гаворыш.

ЛЯНОТА

(Працяг са стар. 9)

— Не магу пісаць, — прагаварыла яна лянівым голасам.

— Чаму?

— Не хочацца. Нічога не хочацца рабіць.

— А снедання ты таксама не згатавала?

— Не.

— Што ж мне з'есці?

— Не ведаю. Хлеба няма. Бульбы насмажыць не магу. Смаж сам, калі хочаш.

Алік за сваё жыццё не ачысціў яшчэ ніводнай бульбіны. Не ўзяў бы ён у рукі нажа і цяпер, каб не голад. Але толькі пачаў чысціць бульбу, як вострые нож — шах! — і парэзаў яму палец. Алік страшэнна баяўся крыві. І ён так зароў, што маці аж вочы адплюшчыла. Паглядзела на парэзаны Алікаў палец, паківала галавою ды зноў задрамала.

— Не буду чысціць гэтай праклятай бульбы! Лепш не еўшы пайду ў школу, — раскрычаўся Алік, завязваючы бінтом палец.

Сабраўся ён і без запіскі пабег у школу.

На школьным двары нікога не было. У калідоры — таксама. Адчыніў Алік свой чацверты „Б" клас — і там ні жывой душы. „Відаць, урокі скончыліся, ці што? — падумаў Алік. — А дзе тады другая змена?"

Пахадзіў ён па пустых вуліцах і зноў вярнуўся дадому. Бачыць — маці, як і раней, дрэмле на табурэтцы. Бацька сядзіць у пакоі з газетай у руках, хоць відаць было, што ён зусім яе не чытае, а толькі сяды-тады моргае соннымі вачыма. „Чаму бацька на работу не пайшоў? — падумаў здзіўлены Алік. — Сёння ж не нядзеля."

Сумна стала Аліку. Ні есці няма чаго, ні пагуляць няма з кім.

Тым часам і вечар настаў. У галаву Аліку розныя невясёлыя думкі прыйшлі. Што сталася з бацькамі? Чаму яны не могуць скрануцца з месца? Чаму апусцела школа? Дзе падзеліся сябры?

І Алік так засумаваў, што аж заплакаў.

Заканчэнне ў наступным нумары.

ПАЗНАЁМІМСЯ

Дарагая „Зорка"! Мне вельмі падабаецца „Ніва", а асабліва „Зорка"! Я жыву ў горадзе Пінску. Ён вельмі прыгожы. Мы атрымалі новую кватэру на вуліцы Ільіна. Каля нашага дома вялікае поле і тры школы — 5-ая, 8-ая і 15-ая. Але я вучуся ў 12-ай. Вучуся ў 5 „Б". Наш клас спартыўны, і ў нас шмат медалёў і грамат. У першым класе я быў выдатнікам і ў мяне ёсць Пахвальны ліст. Я яшчэ хаджу ў музычную школу — граю на піяніна і трубе. Я вельмі хацеў бы мець сяброў у Польшчы. Мая маці, калі была маленькай, таксама перапісвалася з дзяўчынкай з Польшчы.

Пішыце да мяне па адрасу: БССР, 225710, Брэсцкая вобласць, г. Пінск, вул. Ільіна, 18, кв. 87. Лукашэвіч Павел.

ПАГЛЫБЛЯЙ СВАЕ ВЕДЫ

ЧЫМ ПАДКАРМЛІВАЦЬ ПТУШАК?

Многія з вас зімою любяць даваць птушкам есці. Ці то ля хаты кармушка ў вас, ці каля школы, а многія дзеці проста збіраюцца класам і ідуць у лес, каб там нечым падкарміць птушак. Але чым падкармліваюць? Галоўным чынам, хлебам і крупамі. Такі корм добры на тое, каб перагрываць голад. А калі хочам, каб птушкі былі задаволеныя нашым пачастункам, дык найлепш ім несці тое, што яны найбольш любяць. А гэта найчасцей — насенне розных дзікарастучых раслін.

Кожная птушка мае свае ўлюбёныя зярняткі. Напрыклад, гілі вельмі любяць насенне крапівы, клёна, ясеня, плады рабіны і бузіны. Сініцы і дзятлы — найбольш любяць насенне хвойных дрэў, лясныя арэхі. Вераб'і вельмі любяць насенне пшаўя, макрыцы і іншыя.

Вядома, зімою цяжка знайсці гэты корм. Але той з вас, хто памятае аб птушках і летам, павінен пастарацца назбіраць рознага насення для птушак летняю парою. Каб яно добра перагрывала да зімы, трэба яго старанна высушыць і пераховаць у сухім месцы.

НАЧНАЯ РЭЧКА

У Чылі, каля горада Арыка, ёсць незвычайная рэчка. Удзень яе русло зусім сухое, а вада паяўляецца толькі ноччу. Аказваецца, рэчка напаўняецца вадою з таючага ледавіка. Паколькі лёд адтайвае толькі ў час дня, калі грэе сонца, воды паспее назбірацца ў рацэ толькі нанач.

МЕЛОДЫЯ ЗАМЕСТ ЗВАНКА

У многіх японскіх школах на перапынак ці на заняткі кліча вучняў не званок, а нейкая прыемная мелодыя, або нават светавыя каляровыя сігналы. Кожная школа можа сабе выбраць мелодыю на пачатак заняткаў і на перапынкі.

ТРЭЦІ Ў СВЕЦЕ

Як вы думаеце? Хто займае трэцяе месца ў свеце па прадукцыі каляровых тэлевізараў? Не ведаеце? Кітай. У 1988 годзе прадпрыемствы Кітая выпрадукавалі 10,27 мільёнаў тэлевізійных апаратаў. Падлічана, што цяпер ужо 25 мільёнаў кітайскіх сямей глядзяць каляровую тэлевізійную праграму. У Кітаі пражывае больш 1 мільярда жыхароў.

НА ВЕЛАСІПЕДАХ

У Галандыі, у горадзе Дэлфт, падлічылі, што, хоць амаль усе сем'і маюць аўтамашыны, усё ж 40 працэнтаў усіх падарожжаў адбываецца тут на веласіпедах. Штодзень жыхары горада праязджаюць усе разам 425 тысяч кіламетраў. **(яч)**

ВЯСЁЛЫ КУТОЧАК

* * *

Настаўнік:

— Дык вось, дзеці, мы ўжо з вамі сказалі, што ад хатняй жывёлы мы выкарыстоўваем пераважна мяса. А што мы робім з касцямі? Скажы, Пеця.

— Косці мы адкладваем на бераг талеркі!

* * *

Рыбак выцягнуў з ракі на вудачцы чаравік.

Раптам з рэчкі з-пад вады паказваецца чалавек ды кажа:

— Вазьміце лепш гэтую рыбіну, але аддайце мне чаравік.

* * *

— Гандзя! — крычыць суседка. — Пяцёра тваіх хлопцаў у маім садзе яблыкі абрывае!

— Няўжо? — дзівіцца Гандзя. — Толькі пяцёра? А дзе ж той шосты, ці ты не бачыла?

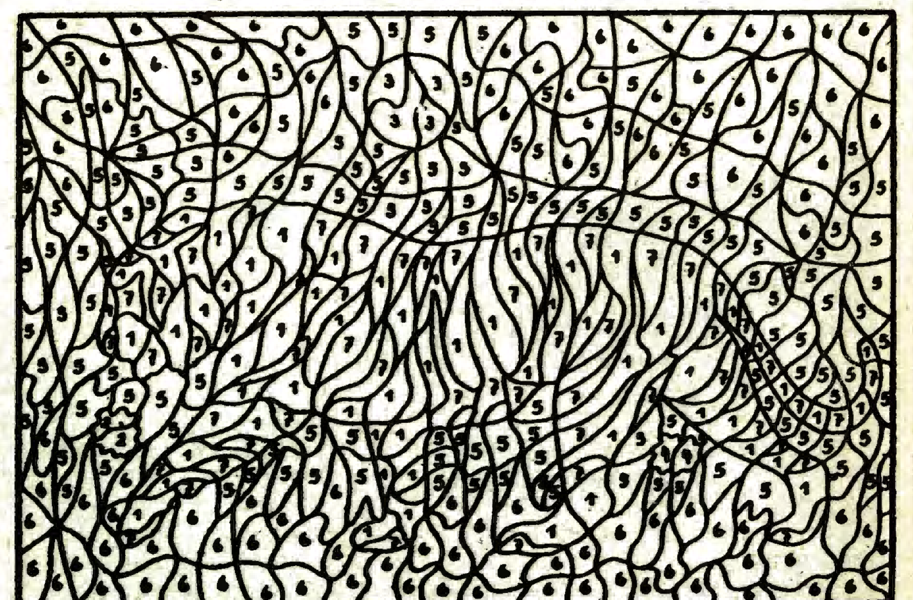
* * *

— Тата, купі мне большую шапку.

— Нашто? У цябе ж ёсць шапка.

— Настаўніца сказала, што ўсё, аб чым мы на ўроку гаварылі, трэба мець у галаве.

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

Размалюй карцінку наступнымі колерамі: 1 — жоўтым, 2 — аранжавым, 3 — чырвоным, 4 — фіялетавым, 5 — сінім, 6 — зялёным, 7 — карычневым.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1, „Зорка"

TV TELEWIZJA WARSZAWA

PIĄTEK 26.I.1990

PROGRAM I

8.05 Wśród ludzi — Gospodarka
8.35 Domator — Nasza poczta. Polubić kaktusy
9.15 DT — Wiadomości
9.25 „Carscy kadeci" (4 — ost.) serial muzyczno-kostiumowy
10.40 Domator — Szkoła dla rodziców
11.10 Drogi do niepodległej
12.00 Spotkania z literaturą, kl. II J. Słowacki — Człowiek i twórca
12.50 Przybysze z Matplanety — Zadanie z ryb
13.30 TTR — s. I Matematyka — Powtórzenie wiadomości
14.00 TTR — s. I — Marsz, marsz Dąbrowski
15.00 W szkole i w domu
15.20 NURT — Edukacja pozaszkolna
15.50 Program dnia — Telegazeta
15.55 Intersygnał
16.25 Dla młodych widzów: Rambit — teleturniej
16.50 Dla dzieci: Okienko Pankracego
17.15 Teleexpress
17.30 Raport
17.50 Skarbiec — magazyn historyczny
18.30 Rzeczpospolita samorządna
18.50 Weekend w „Jedynce"
19.00 Dobranoc
19.10 „Teraz" — tyg. gosp.
19.30 Wiadomości
20.05 Kino muzyczne Kydryńskiego: „Tańcząca Wenus" — film prod. USA
21.40 Sport
21.50 Kontrapunkt
22.20 Spór o jutro — Otwarte studio (1)
23.20 DT — Echa dnia
23.40 Spór o jutro — Otwarte studio (2)

PROGRAM II

17.25 Program dnia
17.30 Wzrockowa lista przebojów Marka Niedźwieckiego
18.00 Program lokalny
18.30 Za chwilę dalszy ciąg programu
19.30 Dookoła świata — Australia '88
20.00 Program muzyczny
21.30 Panorama dnia
21.45 Filmy Woody Allena: „Wnętrza" — film prod. USA
23.15 Dziś premiera „Porno"
23.30 Komentarz dnia

SOBOTA 27.I.1990

PROGRAM I

7.00 TTR — s. I Produkcja roślinna — Lekcja powtórzeniowa
7.30 TTR — s. I Produkcja zwierzęca — Powtórzenie materiału
8.00 Tydzień na działce
8.20 Zdrowie — program rekreacyjny
8.55 Program dnia
9.00 „Drops" — magazyn dla dzieci i młodzieży oraz film z serii „Jelonek" (12 i 13)
10.30 Wiadomości
10.40 „Prywatne życie króla" — reportaż
11.00 Zdrowie
11.30 Laboratorium — Jaki jest wszechświat?
12.00 Po czasach wojen — reportaż
12.45 Szkoła mistrzów
13.05 Tel. Teatr Prozy: Zofia Nałkowska — „Granica" (cz. III)
14.35 Prezydenci
15.05 Filmy o miłości: „Roman i Magda" — film polski
16.45 Flesz — magazyn muzyki rozrywkowej
17.15 Teleexpress
17.30 Program public.
18.30 Butik
19.00 Dobranoc
19.10 Z kamerą wśród zwierząt
19.30 Wiadomości
20.05 Film fabularny
21.40 Sport
22.00 Tydzień w polityce
22.10 Śnieżyce i śnieżynki
22.55 Telegazeta
23.05 Kino Sensacji: „Klub wampirów" — film ang.

PROGRAM II

10.55 Trzy godziny z Telewizją Katowice
13.55 W świecie ciszy — program dla niesłyszących
14.25 „5—10—15" — program dla dzieci i młodzieży
16.25 Studio Sport
16.55 Program dnia
17.00 Koncert
18.00 Program lokalny
18.30 Legendy filmu — John Wayne
19.30 Alfa i Omega
20.00 Przed konkursem Chopinowskim — Było 11 konkursów
20.05 „Kult młodych" — recital zespołu „Kult"
21.15 Muzyka i polityka
21.30 Panorama dnia
21.45 „Znowu w Brideshead" (4) — serial ang.
22.40 Komentarz dnia

NIEDZIELA 28.I.1990

PROGRAM I

7.00 Witamy o siódmej
7.30 Notowania
7.55 Tydzień
8.55 Program dnia
9.00 Teleranek oraz film ang. „Uciekaj, Rebeko, uciekaj" (cz. 2)
10.30 DT — Wiadomości
10.35 „Złoto" (7) „Złota miara" — serial dok. włoski
11.15 Kraj za miastem
11.45 Telewizyjny Koncert Życzeń
12.30 Teatr dla dzieci: H. Januszewska — „Biwak z przyśpiewkami"
13.05 Sportowa Niedziela
14.05 „Morze" — magazyn
14.25 „Pieprz i wanilia": „Z wiatrem przez świat" — „Dzień na „Darze"
15.10 Antena
15.35 „Panna dziedziczka" (37) — serial braz.
17.15 Teleexpress
17.30 Program public.
18.00 Muzyczna Telewizja
19.00 Wieczorynka
19.30 Wiadomości
20.05 „Dekalog, osiem" — serial TP
21.05 „7 dni — świat"
21.35 Sport
22.15 Filmy Józefa Białchowicza: „Oblicze zbrodni" cz. III — „Obrona Adama"

PROGRAM II

9.25 Przegląd tygodnia (dla niesłyszących)
10.20 Film dla niesłyszących: „Dekalog, osiem"
11.15 Krótkofalowcy — wojsk. pr. publ.
11.45 „Jutro Poniedziałek"
12.15 Powitanie
12.20 Polska Kronika Filmowa
12.30 Rodeo — Zemsta zwierząt
13.10 100 pytań do...
13.40 Kino Familijne: „Bajarz" (5) — film ang.
14.05 Maciej Niesiołowski — Z batutą i humorem
14.20 Polacy
14.55 Nad Niemnem — Mereszowszczyzna
15.15 Podróże w czasie i przestrzeni: „Biblia a historia" (2) — serial dok. ang.
16.05 Biografie: „Gore Vidal" — film dok. ang.
17.10 Studio Sport
17.30 Bliżej świata — przegląd telewizji satelitarnych
19.00 Wywiady Ireny Dziedzic
19.30 Publicystyka kulturalna: „W Ojczyźnie mej serce zostało"
20.00 Studio Sport
21.00 Program rozrywkowy
21.30 Panorama dnia
21.45 „Wojna i pamięć" (22) — serial prod. USA
22.45 Komentarz dnia

PONIEDZIAŁEK 29.I.1990

PROGRAM I

14.30 Tel. Kurs Rolniczy — Higiena pomieszczeń, pielęgnacja bydła
15.30 NURT — Sens życia
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Teleferie najmłodszych
16.45 Kino Teleferii: „Przygrywka" (1) — film TP
17.15 Teleexpress
17.30 Gorące linie
17.55 Wędrówki dalekie i bliskie: „Nowy Meksyk" — film dok. prod. hiszp.
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 W Sejmie i Senacie
19.30 Wiadomości
20.05 Teatr TV: Władysław Terlecki „Cyklop"
21.45 Sport
21.55 Zawsze po 21-szej
22.35 DT — Echa dnia
22.50 Język francuski

PROGRAM II

16.55 Język angielski (15)
17.25 Program dnia
17.30 Antena „Dwójki" na najbliższy tydzień
17.45 Ojczyzna — polszczyzna: Głoska i litera
18.00 Program lokalny
18.30 „Zmagania o Polskę" (4) „Okupacja" — serial ang.
19.30 Życie muzyczne
20.00 Auto-moto fan klub
20.40 Opowieści przy fortepianie — gra Adam Makowicz
21.30 Panorama dnia
21.45 „Heimat" — serial RFN
22.45 Komentarz dnia

WTOREK 30.I.1990

PROGRAM I

9.00 DT — Wiadomości
9.10 Domowe przedszkole
9.35 Teleferie TDC
10.15 Kino Teleferii: „Paziowie króla Zygmunta" (1) — serial TP
10.45 „Kir Royal — z życia reportera kroniki towarzyskiej" (1) — serial RFN
11.45 Domator — Rady na życzenie
14.30 TKR — Konserwacja pasz gospodarskich
15.00 Powtórka przed maturą: Spotkania z literaturą — Poezja Młodej Polski
15.40 Kim być? — program dla 15-latków
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Teleferie najmłodszych
16.45 Kino Teleferii: „Przygrywka" (2) — serial TP
17.15 Teleexpress
17.30 Spojrzenia
17.55 Klinika Zdrowego Człowieka
18.15 W stronę rynku
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 Od A do Z — pr. publ. „F" jak fiskus
19.30 Wiadomości
20.15 „Kir Royal — z życia reportera kroniki towarzyskiej" (1) — serial RFN
21.15 Sport
21.25 Fleks — program baletowy
21.55 Sprawa dla reportera
22.35 DT — Echa dnia
22.55 Język rosyjski (15)

PROGRAM II

16.55 Język angielski (45)
17.25 Program dnia
17.30 Klub ludzi z przeszłością
18.00 Program lokalny
18.30 Modlitwa wieczorna
18.50 Publicystyka
19.30 Studio Sport
20.00 Non stop kolor: „Eric Clapton" — ang. film dok.
21.05 Program public.
21.30 Panorama dnia
21.45 Studio im. Karola Irzykowskiego „Życie wewnętrzne" — polski film fab.
23.15 Komentarz dnia

ŚRODA 31.I.1990

PROGRAM I

9.00 DT — Wiadomości
9.10 Domowe przedszkole
9.35 Teleferie TDC
10.15 Kino Teleferii: „Paziowie króla Zygmunta" (2) — serial TP
10.45 „Dziecięcy ogród" cz. I — film fab. CSRS
11.45 Domator — Przyjemne z pożytecznym
14.30 TKR — Typy i rasy świń
15.30 NURT — Rozmowy o edukacji
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Teleferie najmłodszych
16.45 Kino Teleferii: „Przygrywka" (3) — serial TP
17.15 Teleexpress
17.30 Sensacje XX wieku
17.55 Tel Informator Wydawniczy
18.15 Dawniej niż wczoraj
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 Oferty „Pegaza"
19.30 Wiadomości
20.05 „Indeks" — pol. film fab.
21.40 Sport — M.E. w jeździe figurowej na lodzie: pary sportowe
22.50 DT — Echa dnia
23.05 Plus-minus
23.30 Język angielski (15)

PROGRAM II

16.55 Język francuski
17.25 Program dnia
17.30 Program publ.
18.00 Program lokalny
18.30 Magazyn „102"
19.00 „Pokój niżej" — serial ang. (4)
19.30 Zwierzęta wokół nas — Podaj łapę
20.00 Czarno na białym — przegląd PKF
20.40 Przegląd muzyczny
21.00 Ze wszystkich stron — „Mała Korea" — rep. z Syberii
21.30 Panorama dnia
21.45 „Przyjaciele" (5) — „Walka" — serial TP
22.55 „997" — kronika kryminalna
23.55 Komentarz dnia

CZWARTEK 1.II.1990

PROGRAM I

9.00 DT — Wiadomości
9.10 Domowe przedszkole
9.35 Teleferie TDC
10.15 Kino Teleferii: „Paziowie króla Zygmunta" (3) — serial TP
10.45 „Policjanci z Miami" — Złoty trójkąt" cz. 2 — serial krym. prod. USA
11.30 Domator przy herbacie
11.50 Studio Sport — M.E. w jeździe figurowej na lodzie — program dowolny par sportowych
14.30 TKR — Rozród świń
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Teleferie najmłodszych
16.45 Kino Teleferii: „Przygrywka" (4) — serial TP
17.15 Teleexpress
17.30 Patrol — wojsk. pr. publ.
17.55 „Poza rok 2000" — austral. serial dok.
18.25 Magazyn katolicki
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 Interpelacje (1)
19.30 Wiadomości
20.05 „Policjanci z Miami" — serial krym. prod. USA
20.55 Interpelacje (2)
21.35 Sport
22.45 DT — Echa dnia
23.00 „Pegaz"
23.35 Język angielski (45)

PROGRAM II

16.55 Język rosyjski (15)
17.25 Program dnia
17.30 Psychostudio
18.00 Program lokalny
18.30 Program na życzenie
19.30 Zielone kino: „Płazy" — węg. film przyrodn.
20.00 Wielki sport
21.00 Ekspres reporterów
21.30 Panorama dnia
21.45 Kino studyjne „Dwójki": „Ul" — hiszp. film fab.
23.30 Komentarz dnia

ПРАЗ ТЫДЗЕНЬ

Нарыс Аляксея Пяткевіча пра творчасць „белавежцаў" ● Ці закончыцца канфлікт у Гайнаўцы? ● Першы крок да супрацоўніцтва паміж настаўнікамі беларускай мовы Беласточчыны і Гродзеншчыны ● Варварства на праваслаўных могілках у Варшаве ● Веру ў выніку сваёй працы — інтэрв'ю з паэтам і настаўнікам Юркам Баенам ● Калядніці ў Паўлах.

РАСТЛУМАЧАЛЬНЫ СЛОЎНІК „НІЎКІ“

Падгрудак — жывот.
Падноска — верхняя губа.
Падручнік — хлопец на прагулцы з дзяўчынай.
Падтэкст — ліст паперы для запісу.
Падушачка — дзяўчына па душы, каханка.
Пакаленне — нага ніжэй калена.
Пакойнік — кватарант у пакоі.
Пакулле — смерць на фронце.
Пакутаваць — блукаць па кутках.
Палена — абгарак, галавешка.
Палетак — верасень.
Палітыка — кукуруза.
Паломнік — ахвяра катастрофы.
Памарыць — пaплаваць у моры.
Памір — вайна.
Паморак — матрос.
Панарама — рама партрэта з выявай мужчыны.
Паніка — хвароба мужчын пасля п'янства.
Паніклы — пярэднія зубы ў жанчыны.
Парасон — ложак для сужонства.

„ядань“

НЕ ТАК ЗРАЗУМЕЎ

„Мой любы, беражы здароўе,
Жыві з надзеяй, верай і любоўю,
І не сумуй, мой дружа“, —
Пісала жонка ў дальні край да мужа.

І раптам да яе старонкі
Даходзяць чуткі, што ў яго тры жонкі.
Жанчына кінула ўсе справы,
Да мужа едзе для расправы.
Устанавіла, што без шлюбу
Ён меў за жонак Надзю, Веру, Любу
І ў тым нічога дзіўнага не бачыў,
А ёй па-простy растлумачыў:
— Не так пісьмо я зразумеў,
Таму і жонак трох займеў.

Сямён Пацёмкін

НІЎКА

Sono uno scolaro svogliato

Я — лянівы вучань.

АФАРЫЗМЫ

І вялікі вучоны можа быць невукам у многіх справах.

*

Лютасць дыктатара вынікае часта з баязлівасці і комплексаў.

*

Калі ката няма дома, тады ўзрастае адвага мышэй.

*

Каб выявіліся адмоўныя рысы характару, некаторым хопіць малая пасада.

*

У каханні як у палітыцы — часам хвіліна значыць вельмі многа.

*

Ад палітыкаў, як і ад спартсменаў, чакаюць толькі добрых вынікаў.

*

Любіў даваць указанні, але забываў, што яго справы вырашаюць іншыя.

*

Штодзённа фармуем сабе будучыню і адначасна капаем магілу.

Чэслаў Банах

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:
Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132-3.
У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5021-24325-152-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5021-24325-151-6201.
Жыхары БССР грашовыя ахвяраванні могуць уплачваць на рахунак 141713 у Рэспубліканскім жылсацбанку горада Мінска.

Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

2971.	Аляксандр Бандарук (Гайнаўка)	— 1500 зл.
2972.	Марыя Данялецкая (Гайнаўка)	— 5000 зл.
2973.	Ольга Бліжнюк (Гайнаўка)	— 1000 зл.
2974.	Зінаіда Масайла (Гайнаўка)	— 1000 зл.
2975.	Уладзімір Раманюк (Гайнаўка)	— 500 зл.
2976.	Уладзімір Мінько (Гайнаўка)	— 1500 зл.
2977.	Васіль Башун (Гайнаўка)	— 1000 зл.
2978.	Галіна Кендысь (Гайнаўка)	— 1000 зл.
2979.	Сяргей Карніловіч (ЗША)	— 20 дол.
2980.	Аркадзь Сацэвіч (ЗША)	— 20 дол.
2981.	Зінаіда Гаўрылюк (Гайнаўка)	— 500 зл.
2982.	Міраслава Панфілюк (Гайнаўка)	— 1000 зл.
2983.	Людміла Кісляк (Гайнаўка)	— 1000 зл.
2984.	Ніна Юрчук (Гайнаўка)	— 1000 зл.
2985.	Зінаіда Рыжык (Гайнаўка)	— 1000 зл.
2986.	Дзмітры Ціханюк (Гайнаўка)	— 1000 зл.
2987.	Надзея Мацюка (Гайнаўка)	— 1000 зл.
2988.	Кірыла Мацюка (Гайнаўка)	— 1000 зл.
2989.	Анастасія Асіпюк (Гайнаўка)	— 2000 зл.
2990.	Вера Картэцкая (Гайнаўка)	— 2000 зл.
2991.	Віталій Сухадола (Гайнаўка)	— 1000 зл.
2992.	Яўген Бліжнюк (Гайнаўка)	— 1000 зл.

Дзякуем.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego. 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

ОЙ, СТАЯЛА БЯРОЗАНЬКА
(народная)

Ой, стаяла бярозанька
Проці ўсхода сонца.
Заплакала дзяўчынанька,
Глeдзячы ў ваконца.*

— Ой, чаму ж ты, мая маці,
Мяне не збудзіла,
Як першая чарада
Ў войска выхадзіла?

— Ой, таму я, мая дочка,
Цябе не збудзіла,
Бо паехаў твой каханы,
Каб ты не тужыла.

— Ой, здаецца, мая маці,
Не тужу, не плачу,
А як выйду на вуліцу,
Спежачкі не бачу.

*Апошнія два радкі кожнай страфы паўтараюцца.

Стрымана ♩=76
mp Сола
Ой, ста- я- ла бя- ро- за- нька про- ці ўсхо- да со- нца.
Хор
За- пла- ка- ла дзяў-чы- на- нька, гле- дзя- чы ў ва- ко- нца.

Ніва

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч (рэдактар „Зоркі“).

„Niwa“
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-41, 210-33.

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.

Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku.

Warunki prenumeraty pocztowej na 1990 r.:

1. Prenumeratę pocztową (z dostawą do domu) zamawiać mogą mieszkańcy wsi, osad oraz miasteczek w których nie ma Oddziałów RSW a także osoby niepełnosprawne bez względu na miejsce zamieszkania.
2. Wpłaty na tę prenumeratę przyjmują urzędy pocztowe oraz doręczyciele.
3. Podstawowym okresem przyjmowania prenumeraty pocztowej jest kwartał.
4. Termin wpłat na prenumeratę pocztową na II kwartał 1990 r. upływa 20 lutego 1990 r. włącznie.
5. Cena prenumeraty kwartalnej wynosi 7.800 + 1.300 zł za doręczanie.
6. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę jest większa o 100% i przyjmowana jest tylko na okresy kwartalne. Wpłaty przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch“, Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw. Warszawa, ul. Towarowa 28 Nr. konta PBK XIII Oddział Warszawa 370044-1195-139-11.

Mieszkańcy miast mogą zamawiać prenumeratę indywidualną poprzez Oddziały RSW w następujących formach:

- prenumerata instytucjonalna (w zakładach pracy).
- rezerwacja w tzw. teczkach (we wszystkich kioskach).
- prenumerata własna RSW (w wytypowanych kioskach).

Zam. 45/90. Nakład 5.300. U-3.